

Popis domaćinstava iz 1598. godine kao izvor za socio-ekonomsku povijest Slavenskog Kraljevstva

Balaško, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:475486>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-23**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za povijest

Marko Balaško

Popis domaćinstava iz 1598. godine kao izvor za socio-ekonomsku povijest Slavenskog
Kraljevstva

Diplomski rad

Zagreb,

2022.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za povijest

Marko Balaško

POPIS DOMAĆINSTAVA IZ 1598. GODINE KAO IZVOR ZA SOCIO-EKONOMSKU
POVIJEST SLAVONSKOG KRALJEVSTVA

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Nataša Štefanec

Zagreb,

2022.

SADRŽAJ

1. Predgovor	1
2. Uvod.....	3
2.1. Izvor.....	3
Stanje istraživanja.....	4
3. Povijesni kontekst nastanka popisa	7
4. Struktura posjeda i stanovništva Slavenskog Kraljevstva.....	9
5. Vlastelinstva	12
6. Status kućedomaćina	18
7. Žene u popisu iz 1598.	28
8. Opstojnost naselja	35
9. Zaključak.....	39
10. Sažetak na engleskom jeziku.....	41
11. Izvori i bibliografija	42
Prilozi	46

1. Predgovor

Porezni popisi vrijedan su izvor za proučavanje socio-ekonomske i demografske povijesti pojedinog područja. Oni nam pružaju informacije o gospodarskom stanju popisanih krajeva, ali i o demografskim promjenama i tendencijama. Popisi domaćinstava iz 1598. su, kako kažu Adamček i Kampuš, „prvi popisi stanovništva sjeverozapadne Hrvatske.“¹ Njihova važnost prelazi okvire ekonomije i zadire daleko dublje u demografiju Slavenskog Kraljevstva na samom koncu 16. st., u periodu koji nazivamo i „ostacima ostataka nekada velikog i slavnog kraljevstva Hrvatskog“. To je ujedno i vrijeme u kojem dolazi do velikih seoba hrvatsko-slavonske populacije u današnju Austriju, Mađarsku i Slovačku, a koju će dijelom zamijeniti novodošlo vlaško stanovništvo.

Prvi cilj ovog rada bio je u Microsoft Excel tablicu prepisati porezni popis iz 1598. koji su objavili Josip Adamček i Ivan Kampuš i tako ga pripremiti za obradu. Drugi cilj bio je obraditi taj popis te iz njega izvući temeljne statističke pokazatelje koji nude matematički dokaz za niz, dijelom poznatih, povijesnih promjena te ukazuju na važne povijesne fenomene i procese. Treći cilj bio je približiti taj popis i temeljne pokazatelje ostalim istraživačima te ih potaknuti na daljnju analizu.

Najveći i najzahtjevniji dio rada bio je prijepis popisa u Microsoft Excel tablicu. Prvo je trebalo odrediti adekvatni oblik i sadržaj tablice te imena varijabli, a zatim precizno prepisati podatke. Radi se o najvećem poreznom popisu u cijeloj zbirci J. Adamčeka i I. Kampuša, koji zauzima 197 stranica gusto tiskanih tablica. Drugi veliki dio posla bila je obrada podataka i izrada tabličnih priloga. Zbog velike količine podataka, činilo se kako je posao izrade statističkih priloga nepresušan izvor mogućnosti. I dalje mi se čini da bi se iz prepisane tablice može izvući mnogo više podataka. Najveće mogućnosti vidim u doprinosima za istraživanje lokalne povijesti i povijesti plemićkih rodova, što nadilazi okvire ovog rada.

Rad sam podijelio na sljedeći način. U uvodnom dijelu rada objasnio sam način ubiranja poreza, opisao izvor na kojem se rad temelji te pružio uvid u stanje istraživanja, odnosno mogućnosti korištenja popisa za potrebe znanstvenih istraživanja. Nakon toga je objasnio sam povijesni kontekst u kojem je popis nastao, a koji je izravno utjecao na posebnosti istog. U sljedećem poglavlju objasnio sam strukturu posjeda u Slavenskom kraljevstvu. To je ujedno i prva statistička cjelina u radu. Budući da su vlastelinstva činila najveće cjeline unutar županija,

¹ Josip Adamček – Ivan Kampuš. *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*. Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest. Zagreb, 1976, XV.

u okviru tog poglavlja iznesena je statistika za cijelo Slavonsko kraljevstvo. Svaka od županija posebno je obrađena i statistički predstavljena.

Uzevši u obzir da nam popis iz 1598. donosi detaljnije podatke o kućedomaćinima od bilo kojeg popisa prije njega, zasebno poglavlje posvećeno je statusu kućedomaćina. Obradom podataka želio sam prikazati brojčane odnose različitih društvenih skupina, ne samo na području cijelog kraljevstva, već i unutar županija i vlastelinstava. Smatram da su dobiveni podaci izrazito bitni i korisni za proučavanje lokalne povijesti, kao i povijesti pojedinih društvenih slojeva.

Posebno poglavlje posvećeno je ženama u popisu iz 1598. Pokušao sam preko kvantitativnih podataka donijeti neke zaključke o utjecaju i položaju žena u Slavonskom kraljevstvu krajem 16. st. Vjerujem da se podaci i zaključci dobiveni ovim radom mogu koristiti u daljnjim istraživanjima povijesti žena na hrvatskom povijesnom prostoru. Smatram kako je to područje u kojem će ovaj rad imati velike koristi za istraživače.

Poglavlje posvećeno opstojnosti naselja na velikom popisanom prostoru bilo je najteže za obradu jer je iziskivalo konstantnu provjeru koja je trajala istovremeno s prepisivanjem popisa. Ubiciranje naselja često je bilo prožeto pokušajima da se odgonetne koje se današnje naselje ili mikrolokacija nalazi iza imena te je uzimalo puno vremena. Dobiveni podaci mogu se koristiti za istraživanje lokalne povijesti u sjevernoj Hrvatskoj. Uz glavnu Microsoft Excel tablicu, statističkom obradom izrađeno je 55 tabličnih priloga. Na kraju je navedena i korištena stručna literatura.

Zahvalio bih mentorici dr.sc. Nataši Štefanec na smjernicama i stručnim savjetima. S mentoricom sam ostvario sjajnu komunikaciju, jer je svojom stručnošću i pristupom usmjerila moj rad i podigla njegovu kvalitetu. Zahvaljujem i profesorici dr. sc. Zrinki Blažević, koja me, kao voditelj diplomske radionice, usmjerila u odabiru mentora i teme. Zahvaljujem i ostalim profesorima sa diplomskog studija ranonovovjekovne povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu koji su svojim radom i znanjem postavili temelj za izradu ovog rada. Također, zahvaljujem i dr. sc. Hrvoju Petriću na čijem sam kolegiju imao prvi doticaj sa protostatističkim izvorima i koji je u meni pobudio želju za proučavanjem povijesti „kroz brojeve“. Zahvalu dugujem i Josipu Adamčeku i Ivanu Kampušu, koji su sam izvor prepisali u knjigu i objavili ga, a bez čega bi ovaj rad bio puno teže izvediv.

Na kraju, posebno zahvaljujem roditeljima na usađenom slobodnom umu, sestri i bratu na uzoru i Klari na strpljenju, podršci i razumijevanju.

2. Uvod

Popisi dimova (*fumus*), odnosno selišta (*sessio*), činili su u drugoj polovici 16. stoljeća osnovu za oporezivanje stanovništva Slavenskog Kraljevstva. Tijekom 16. stoljeća radilo se o istoznačnicama. Pod pojmom dim podrazumijevalo se svako selište koje je imalo ognjište, bez obzira na broj domaćinstava koja su obitavala na tom selištu. Dok je Hrvatsko-slavonski sabor porez uglavnom ubirao prema dimovima, Ugarski je sabor porez obično razrezivao prema portama. Porta je bila porezna jedinica koja je svoj temelj imala u vratima kroz koja se moglo kolima ući u dvorište.² U vrijeme Matije Korvina uveden je izvanredan kraljevski porez poznat kao dika (*dica*). Dika je u 16. stoljeću postala najvažniji kraljevski porez, ali i najvažniji i najviši porez u Slavenskom kraljevstvu. Dika se sve do 1598. ubirala prema portama i dimovima. Pojam porta i dim ispreplitali se u popisima tijekom cijelog 16. stoljeća. Dobar primjer zbrci koja je vladala u popisivanju je slučaj iz 1507. godine kada je u kotaru plemićkog suca P. Imprića korištena porta kao porezna jedinica dok je u svim ostalim kotarima Zagrebačke županije korišten dim. Već dvije godine nakon toga, u istom kotaru kao porezna jedinica korišten je dim.³ Nakon što se usred osmanske opasnosti povećava financijska potrošnja na vojsku i ratovanje, i to u okolnostima velike depopulacije prostora, kao porezna jedinica uvodi se domaćinstvo (*domus*). U trenutku kada *domus* postaje porezna jedinica (1598.), mi kao povjesničari dobivamo dublji uvid u strukturu selišta i kvalitetnije parametre za prosuđivanje brojnosti populacije na određenom prostoru.

2.1. Izvor

Korišteni popis domaćinstava nastao je 1598. godine zbog potrebe za povećanjem prihoda koji bi se koristili za obranu od Osmanskog Carstva. To je bio glavni razlog za prijelaz na novi način oporezivanja. Josip Adamček i Ivan Kampuš, u uvodu knjige *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću* navode: *God. 1598. izvršeno je prvo popisivanje seljaka, inquilina (želira) kao osnova za razrez i ubiranje dike.*⁴ O razlozima promjene u popisivanju objašnjenje donosi i Vjekoslav Klaić koji kaže: *Do sada se ta daća razrezivala po dimovima ili ognjištima na kmetskim selištima ili po vratima (porta) kroz koja se je u ta selišta ulazilo i vozilo; ali budući da su na kmetskim selištima uz glavnu kuću u kojoj je bilo ognjište s dimnjakom, stajale i druge kuće bez ognjišta i dimnjaka u kojima su pojedini oženjeni parovi*

² Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, XVIII.

³ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, XVIII-XIX.

⁴ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, XV.

stanovali, određeno bi, da se odsad popišu i u registre unesu sve kuće za stanovanje bez izuzetka, a ne samo kuće s ognjištem ili dimnjacima. Tako bi uvedeno plaćanje ratne daće po kućama (*domus*), a ne po dimnjacima (*fumus*).⁵ U samom popisu posebno se razdvajaju različite društvene kategorije popisanog stanovništva, a po prvi puta se navode i inkvilini. Sam popis sačinjen je u dva dijela. Jedan dio popisa odnosi se na područje Zagrebačke i Križevačke županije, a drugi na područje Varaždinske županije. S obzirom da prvi popis za Zagrebačku i Križevačku županiju nije bio cjelovit, nastao je i dodatak.⁶ Popis domaćinstava obavljali su dikatori i egzaktori (*exactor*). Iako bi logika nalagala da dikatori popisuju porezne jedinice, a egzaktori ubiru porez, ta podjela poslova nije bila dosljedna. Nakon izbora Ferdinanda Habsburga na ugarsko prijestolje Ugarska komora u Požunu preuzela je brigu oko popisa i ubiranja poreza. Od toga vremena, dikatori i egzaktori podnosili su izvještaje izravno navedenoj instituciji.⁷ U vrijeme popisa iz 1598. na području Zagrebačke i Križevačke županije tu je dužnost obavljao Juraj Mikulić od Brokunovca⁸, a na području Varaždinske županije Ivan Gregoroci.⁹ Dio popisa koji se odnosi na Zagrebačku i Križevačku županiju čuva se u Hrvatskom državnom arhivu¹⁰, a dio koji se odnosi na Varaždinsku županiju pohranjen je u Mađarskom državnom arhivu u Budimpešti.¹¹

2.2. Stanje istraživanja

Popis domaćinstava iz 1598. godine objavili su Josip Adamček i Ivan Kampuš 1976. godine (*Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*, 370-558). Popis je do sada korišten i analiziran samo parcijalno, uglavnom u člancima koji se bave raznim ranonovovjekovnim temama. Cjelovita analiza popisa do sada nije napravljena. Opširnije studije u kojima se u većoj mjeri referira na popis su sama uvodna studija sveska u kojem je članak objavljen, zatim članak Ivana Kampuša *Porezni popisi i obračuni dike u Varaždinskoj županiji u XVI. stoljeću* (Historijski zbornik 36, 1983.) te knjiga Josipa Adamčeka *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća* (Zagreb, 1980.). Kampuš koristi dio popisa koji se odnosi na Varaždinsku županiju, dok dio popisa koji se odnosi na Zagrebačku i

⁵ Vjekoslav Klaić. *Povijest Hrvata: od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća: knjiga peta: četvrto doba: vladavina kraljeva porodice Habsburga (1527- 1740)*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb, 1974, 652.

⁶ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, XXV.

⁷ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, XXI-XXIII.

⁸ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, 370.

⁹ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, 479.

¹⁰ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, XXIII.

¹¹ Adamček-Kampuš, *Popisi i obračuni*, XXV.

Križevačku županiju niti u jednom radu nije obrađen u cjelini. Adamček se referira na razne dijelove popisa, ali parcijalno i u funkciji specifičnih manjih tema koju obrađuje. Popise je u svojim knjigama o ugarskim županijama koristio i njemački povjesničar Georg Heller. Isti popis je koristio i Hrvoje Petrić za potrebe monografije *Samobor, zemljopisno-povijesna monografija* (Samobor, 2011.) u poglavlju *Samobor i okolica u ranom novom vijeku* te u članku *O najstarijim srpskim naseljavanjima i tzv. privatnim Vlasima u Kraljevini Slavoniji* (*Spomenica Josipa Adamčeka*. Zagreb, 2009.). Hrvoje Petrić popis iz 1598. koristi i u većem broju radova vezanih uz povijest Podravine. U članku *Iz najstarije povijesti Srba u Podravini* (Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, vol. 15, br. 30., 2016.) Petrić iz popisa izvlači prezimena te pomoću njih egzemplificira doseljavanje Srba u Podravinu. Sličnom metodom autor koristi popis i u članku *O Kranjcima u hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini od kraja 16. do početka 18. stoljeća. Prilog poznavanju slovensko-hrvatskih veza u ranome novom vijeku* (Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja 18, br. 36, 2019.). Isti autor popis iz 1598. koristi i u člancima: *O nekim aspektima odnosa gospodarstva, ljudi i okoliša u sjevernom dijelu Križevačke županije i Varaždinskog generalata* (Podravini) tijekom 17. stoljeću (Podravina: članak za multidisciplinarna istraživanja 6, br. 11, 2007), *Dolenci i Bezjaci. Prilog poznavanju hrvatskoslovenskih migracija u ranome novom vijeku* (Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja 11, br. 22, 2012.), *Trgovišta i stupanj urbanizacije u Slavonskoj krajini* (Varaždinskom generalatu) i *Križevačkoj županiji u 17. stoljeću* (Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja 8, br. 15, 2009.), *O preseljavanju "odbjeglih kmetova" u Varaždinski generalat. Prilog poznavanju ranonovovjekovnih migracija na dijelu prostora današnje sjeverozapadne Hrvatske* (Historia Varasdiensis: časopis za varaždinsku povjesnicu 1, br. 1, 2011.) i *Prilog poznavanju etnokonfesionalnih promjena u Podravini u XVII. stoljeću* (Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin 18, 2007.). Popis koristi i Josip Kampuš u *Javni tereti hrvatskih seljaka u razdoblju seljačke bune* (Radovi Zavoda za hrvatsku povijest 5, br. 1, 1973.). Nataša Štefanec je u članku *Struktura posjeda na zrinskim imanjima i porezni popisi Međimurja i okolice, c.1550-c-1610. (Politička, društvena i kulturna djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj, Čakovec, 2011.)* donijela sumarne podatke za Međimurje iz 1589. godine, koje Adamček i Kampuš nisu objavili, jer su se odnosili na ugarsku županiju Zala, a koji mogu dopuniti popis koji obrađujem.¹² Branimir Brgles u svojoj recentnoj

¹² Ista je autorica analizirala i poimenične popise vojnika na Slavonskoj krajini, odnosno muster liste iz 1577. i 1630. godine, koje bilježe populaciju na istom prostoru, a koju porezni popisi nisu obuhvaćali. Nataša Štefanec. "Demographic Changes on the Habsburg-Ottoman Border in Slavonia (c. 1570-1640)." u Marlene Kurz - Martin Scheutz – Karl Vocelka – Thomas Winkelbauer, ur. *Das Osmanische Reich und die Habsburger Monarchie in der Neuzeit*. R. Oldenbourg Verlag. Wien – München, 2005, 551-578. Vidi i: Nataša Štefanec. *Država ili ne. Ustroj*

monografiji koristi neke segmente popisa kod procjene naseljenosti (*Ljudi, prostor i mijene. Susjedgradsko i donjostubičko vlastelinstvo 1450.– 1700.* Zagreb, 2019.). Popisom iz 1598. koristili su se još Antun Kacijan u članku *Traganje za podrijetlom imena sela ludbreške Podravine (2)* (Podravski zbrnik 11, 1985.) i Franjo Pajur u članku *Rakovečka crkva, župa i žitelji u prošlosti* (Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu 52, br. 3-4, 2019.). Popis je također korišten i u izradi doktorske disertacije *Varaždinska prezimena* (Filozofski fakultet u Zagrebu, 2020.) Martine Hranj.

Vojne Krajine 1578. godine i hrvatsko-slavonski staleži u regionalnoj obrani i politici. Srednja Europa. Zagreb, 2011, 371-395 et passim.

3. Povijesni kontekst nastanka popisa

Porezni popis iz 1598. godine nastaje u vrijeme velikih društvenih i etničkih promjena u Slavonskom Kraljevstvu. Od 1527. Slavonsko Kraljevstvo nalazi se u sklopu Habsburške Monarhije, kojom je te 1598. godine vladao Rudolf II. Njegovu vladavinu obilježiti će uspostavljanje čvršće obrambene linije prema Osmanskom Carstvu i neuspjeh u smanjivanju vjerskih sukoba.¹³ Kroz 16. stoljeće hrvatski će se krajevi smanjivati pod naletom osmanske vojne sile te će biti svedeni na *ostatke ostataka nekada slavnog Hrvatskog Kraljevstva*. Takva geopolitička situacija imala je direktan utjecaj na zemljopisni obujam navedenog popisa. Krajem istog stoljeća počinje dugotrajni rat s Osmanskim Carstvom, nazivan i Petnaestogodišnji rat (1591.-1606.), koji je na našem prostoru počeo napadima Osmanlija na Bihać i brojnim okršajima uzduž hrvatsko-slavonsko-ugarske fronte. Uskoro, osmanske snage doživjele su prvi veći poraz na europskom tlu, kada su ih u bitki kod Siska 1593. pobijedili vojnici Habsburške Monarhije pod zapovjedništvom Ruprechta Eggenberga, tadašnjeg zapovjednika svih habsburških snaga u Vojnoj Krajini.¹⁴ Promjene na bojnopolju ubrzo će utjecati i na promjene u etničkoj strukturi stanovništva. Iako već započeo, proces preseljavanja vlašskog stanovništva s graničnog područja Osmanskog Carstva¹⁵, pobjedom kršćanskih snaga kod Siska, bio je dodatno potaknut i ubrzan. Uvidjevši promjenu situacije na bojnopolju, mnogi će Vlasi, zajedno s vjerskim vođama i starješinama, prijeći u službu Habsburgovaca.¹⁶ Iako se većina Vlaha zadržala na području Vojne Krajine, dio njih prešao je i na područje civilne Hrvatske i Slavonije.¹⁷ S habsburške strane, poticanje Vlaha na prelazak granice temeljilo se u želji da se ojača obrana, ali i smanji cijena iste. U drugoj polovici 16. stoljeća na održavanje obrane Slavonske i Hrvatske krajine trošeno je 100.000 do 150.000, odnosno 150.000 do 200.000 guldena godišnje.¹⁸ Preseljenjem Vlaha, staleži Unutrašnje Austrije nastojali su reducirati te troškove. Područje naseljavanja već je desetljećima trpjelo osmanske provale koje su ostavile veliki trag na demografskoj slici Slavonskog Kraljevstva. Takve provale nastaviti će se i kroz 17. stoljeće te će mnoga pogranična sela teško nastradati, kako materijalno tako i u

¹³ Oblikovanje Vojne krajine pod Rudolfom II detaljno je obrađeno u već spomenutoj monografiji: Štefanec, *Država ili ne, passim*.

¹⁴ Milan Kruhek. "Rat za opstojnost Hrvatskoga Kraljevstva na kupskoj granici. Borbe za kaptolski kaštel u Sisku i druge utvrde na Kupu 1591- 1595. godine." u Ivo Goldstein et al, ur. *Sisačka bitka 1593*. Zagreb-Sisak, 1994, 33-66, ovdje 51, 54-55.

¹⁵ Karl Kaser. *Slobodan seljak i vojnik: Rana krajiška društva (1545-1754)*. Sv. 1. Naprijed. Zagreb, 1997, 89. Vidi i: Štefanec, *Demographic Changes*, 551-578.

¹⁶ Klaić, *Povijest Hrvata*, 519.

¹⁷ Kaser, *Slobodan seljak i vojnik*, 89-90; Štefanec, *Demographic Changes*, 551-578.

¹⁸ Štefanec, *Država ili ne*, 348.

ljudstvu. Dio stanovništva današnje sjeverne Hrvatske izravno je stradao u naletima osmanskih vojnika, a dio stanovništva prešao je na područje Kranjske i Štajerske što je dodatno utjecalo na demografsku katastrofu popisanih krajeva. UZ to, pod naletom Osmanlija dio kršćanskog stanovništva migrirao je s područja južno od Kupe i naselio se na prostoru Hrvatskog Zagorja i Podravine. Takav razvoj događaja jasno je vidljiv kroz pojavu nekih novih prezimena u kojima se uočava podrijetlo novopridošlog stanovništva. Neka od današnjih naselja u Hrvatskom Zagorju, kao što je Šabac, dio grada Krapine¹⁹, jasan su spomen na velike demografske promjene 16. i 17. stoljeća.

Važno je istaknuti i unutarnju situaciju Kraljevstva. Kada su 1573. seljaci podigli bunu pod vodstvom Matije Gupca, stvorili su dodatan nemir i probleme za opstanak onih hrvatsko-slavonskih krajeva koji još nisu bili zaposjednuti od strane Osmanlija. Neslavan završetak bitke i okrutno kažnjavanje pobunjenika imali su, dakako, loše posljedice po demografsku sliku Slavenskog kraljevstva.²⁰

Na samom kraju 16. i početku 17. stoljeća Slavensko Kraljevstvo pogodila je i prirodna nepogoda, odnosno epidemija kuge, o čijem se suzbijanju raspravljalo i na zasjedanju Hrvatskog sabora 21. listopada 1599. godine.²¹ Uz promjene koje su potaknuli Osmanlije svojim vojnim pohodima, pojava kuge 1599/1600. godine, kao i epidemije u ranijim desetljećima, dodatno su utjecale na smanjenje stanovništva i nestanak nekih sela.²² Epidemija kuge posebno je pogađala veća gradska središta, pa se tako Sabor 18. studenog 1600. godine nije održao u Zagrebu, kako je planirano, već je preseljen u Sveti Križ Začretje.²³

¹⁹ Iako Šabac ne postoji kao naselje, sam naziv se zadržao i u stalnoj je upotrebi među lokalnim stanovništvom.

²⁰ Zvonimir Despot - Danijel Tatić. *Seljačka buna Matije Gupca. Nova povijest 1573. Večernji list*. Zagreb, 2013, 211-212.

²¹ Gustav Piasek - Martina Piasek. "Varaždinsko zdravstvo u 17. stoljeću." u *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* 55, br. 1 (2004), 25-34.

²² <http://www.rodoslovlje.hr/istaknuta-vijest/znae-li-za-svoje-pretke-iz-1598-godine> (Posjet 21.08.2021.)

²³ Klaić, *Povijest Hrvata*, 538.

4. Struktura posjeda i stanovništva Slavenskog Kraljevstva

Krajem 16. stoljeća Slavensko Kraljevstvo bilo je podijeljeno na tri županije. Dok je Varaždinska županija bila geografski zaštićenija i uvučenija u hrvatski povijesni prostor, druge dvije županije bile su direktno naslonjene na prostor Vojne Krajine. Takav položaj Zagrebačke i Križevačke županije rezultirao je i drugačijim razvitkom i stanjem u tim krajevima. Kao što je spomenuto ranije, popis iz 1598. ne bilježi selišta nego kućanstva ili domaćinstva, što znači da raspolažemo s puno detaljnijim uvidom u strukturu stanovništva. Sveukupno na području Slavenskog Kraljevstva upisano je 12.349 domaćinstava u 932 sela i naselja. Do točne procjene broja stanovnika veoma je teško doći jer ne postoje dovoljno detaljni izvori za područje popisanih županije pa ću se osloniti na rad Hrvoja Petrića. U članku *Pokušaj rekonstrukcije ukupnog broja stanovnika Varaždinskog generalata i Križevačke županije od kraja 16. do početka 18. stoljeća* Petrić iznosi procjenu da je u prosjeku, krajem 16. i početkom 17. stoljeća, svaki dom imao od 8 do 8,8 članova, s 8,4 kao srednjom vrijednošću.²⁴ Uzevši u obzir nedostatak konkretnih podataka o prosječnom broju članova kućanstava, smatram opravdanim korištenje tog izračuna i procjene. Na taj način dolazimo do podatka da je na području Slavenskog Kraljevstva, krajem 16. stoljeća, živjelo između 98.792 i 108.671 stanovnika. Kada u taj izračun ubacimo srednju vrijednost dolazimo do brojke od 103.731 stanovnika, odnosno nešto više od 100.000 stanovnika, što ću uzeti kao procjenu broja stanovnika. Potrebno je napomenuti kako se ova brojka odnosi samo na stanovništvo koje je plaćalo porez, ali ne i na vlasteline i Crkvu. Dodatnim pribrajanjem ostalih slojeva broj bi bio nešto veći, ali neznatno.

Prilog 1.

Slavensko Kraljevstvo 1598.		
Broj domaćinstava	Broj naselja	Procjena broja stanovnika
12349	932	103.731

²⁴ Hrvoje Petrić. "Pokušaj rekonstrukcije ukupnog broja stanovnika Varaždinskog generalata i Križevačke županije od kraja 16. do početka 18. stoljeća." u *Podravina* 10, no. 19 (2011), 45-57.

Prilog 2.

Slavonsko Kraljevstvo 1598.		
Najmanja procjena broja stanovnika	Najveća procjena broja stanovnika	Srednja procjena broja stanovnika
98.792	109.412	103.731

Popis iz 1598. donosi nam i broj i imena kotarskih sudaca. Sveukupno se na području Slavenskog Kraljevstva spominju imena devet kotarskih sudaca, a to su bili: Franjo Stolniković (Franciscus Ztholnykowych), Pavao Šćitaroci (Paulus Schytaroczy), Stjepan Apalenić (Stephanus Apalenyh), Kuzma Korenski (Cosma Korenzky), Stjepan Berdoci (Stephanus Berdoczy), Ivan Gubašoci (Joannes Gubassoczy), Ludovik Bedeković (Ludouic Bedekowych), Adam Herkfi (Adamus Herkffy de Zaezda) i Juraj Herkfi (Georgius Herkfy de Zaezda). Najviše kotarskih sudaca bilo je u Varaždinskoj županiji što je objašnjivo i najvećom gustoćom naseljenosti, a o čemu ću detaljnije pisati u nastavku rada, ali i činjenicom da prostor Varaždinske županije nije osvojen i da su u njoj opstala sva četiri sudska kotara. S druge strane, Križevačka je županija u osvajanjima jako stradala i izgubila je dva kotara, a Zagrebačka jedan. Rubni dijelovi potonjih dviju županija, okrenuti Osmanlijama, bili su sustavno pustošeni. U Križevačkoj županiji zbog toga su djelovala dva kotarska suca, a u Zagrebačkoj tri. Na području Zagrebačke županije službovali su Franjo Stolniković, Pavao Šćitaroci i Stjepan Apalenić. U Križevačkoj županiji spominju se Kuzma Korenski i Stjepan Berdoci, dok su Ivan Gubašoci, Ludovik Bedeković, Adam Herkfi i Juraj Herkfi bili kotarski suci u Varaždinskoj županiji. Od svih nabrojanih kotarskih sudaca najviše je domaćinstava popisano u djelokrugu suca Pavla Šćitarocija u Zagrebačkoj županiji, čiji se prostor nadležnosti protezao na područje današnjeg Turopolja i „novog“ Zagreba. Suprotno od njega, najmanje područje pokrивao je kotarski sudac Kuzma Korenski, pod kojim je upisano pet puta manje domaćinstava i čiji se prostor nadležnosti prostirao u okolici Ludbrega i općenito sjevernim dijelovima Podravine.

Prilog 3.

Raspodjela domaćinstava prema županijama i kotarskim sucima					
Križevačka županija		Zagrebačka županija		Varaždinska županija	
Kuzma Korenski	473	Franjo Stolniković	1.827	Ivan Gubašoci	2.421
Stjepan Berdoci	817	Pavao Šćitaroci	2.529	Ludovik Bedeković	1.506
		Stjepan Apalenić	627	Adam Herkfi	1.231

				Juraj Herkfi	868
--	--	--	--	--------------	-----

U prosjeku je pod svakim od kotarskih sudaca bilo upisano 1366,56 domaćinstava, od čega je najveći broj upisanih domaćinstava po kotarskom sucu bio u Zagrebačkoj županiji (1.661), zatim je slijedila Varaždinska županija (1.506,5), a najmanje je bilo upisanih u Križevačkoj županiji (645).

Uz podjelu Slavenskog Kraljevstva na tri županije, svaka županija bila je podijeljena i na vlastelinstva, a u pojedinim dijelovima popisa spominju se i županati i sučije, kao niže upravne jedinice. Međutim, takva podjela nije bila karakteristična za sve županije, a ni za sva vlastelinstva. Popisne jedinice i terminologija ujednačavani su tek u 18. stoljeću, s marijaterzijanskim urbarijalnim regulacijama.

5. Vlastelinstva

Na cjelokupnom području triju županija popisom je utvrđeno postojanje 50 vlastelinstava. Ovdje je potrebno spomenuti kako u popisu nije bilo moguće odrediti vlastelinstva za 228 domaćinstava pa je samim time broj vlastelinstava možda bio i nešto veći. Zagrebačka i Varaždinska županija imale su nešto više vlastelinstava, odnosno po 17, dok je na području Križevačke županije zabilježeno 16 vlastelinstava. Od vlastelinstva vidljivih u prilogu ⁴²⁵ dva su zapisana u kurzivu i to iz razloga jer nije poznata njihova lokacija, odnosno zasad ih nisam mogao ubicirati. Na popisu se nalaze i neki od gradova koji danas postoje samo kao arheološki lokaliteti (Susedgrad, Okić, Cesargrad, Veliki Tabor, Kostelgrad, Mali Kalnik, Veliki Kalnik, Bela, Oštrc). Ostalih 40 vlastelinstava opstalo je do danas kao trajna naselja. Prosječan broj domaćinstava po vlastelinstvu najniži je na području Križevačke županije, gdje iznosi 72,38. Ovaj je podatak bitno veći za Zagrebačku županiju gdje iznosi 287,47, a najviše domaćinstava po vlastelinstvu bilo je u Varaždinskoj županiji gdje je prosjek bio 357,41.

Postoji nekoliko razloga zbog kojih je postojala toliko velika razlika između broja domaćinstava u Križevačkoj i ostalim dvjema županijama. Prva dva razloga povezana su izravno s osmanskim provalama i pljačkama te konstantnom opasnošću od daljnjih osmanskih osvajanja.

Prostorno gledano, Križevačka je županija bila uvjerljivo najmanja, već i zbog toga što je izgubila dio svojih prostora, odnosno dva od četiri sudska kotara.²⁶ Promatrano prema rasporedu naselja koja su je sačinjavala, Križevačka županija zauzimala je krajnji istočni dio Slavenskog Kraljevstva. Broj naselja Križevačke županije daleko je najmanji i dok je omjer između Križevačke i Varaždinske 1:2,5, u usporedbi s Zagrebačkom županijom, koja je izgubila nešto prostora, ali je bila izuzetno velika, Križevačka županija još je manja, odnosno omjer naselja bio je 1:4.²⁷ Jednako tako, blizina Vojne Krajine i osmanske granice direktno je utjecala i na prosječno manji broj domaćinstava u sklopu vlastelinstava. Godine 1552. osmanske su snage zauzele Čazmu i Dubravu, a 1555. u potpunosti su opljačkale cijelu županiju.²⁸ Stalne osmanske provale ostavile su dubok trag na populaciji. Tijekom pljačkaških pohoda osmanska je vojska nerijetko sa sobom odvodila lokalno stanovništvo u ropstvo. Smatra se da je

²⁵ Prilog 4.

²⁶ Ivan Kampuš. "Popisi i obračuni dike u vrijeme Habsburgovaca 1572.-1596. Prilog gospodarskoj povijesti Slavonije." u *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 34-35-36, br. 1 (2004), 9-27.

²⁷ Prilog 5.

²⁸ Kampuš, Popisi i obračuni, 9-27.

Slavonsko Kraljevstvo tijekom 16. stoljeća izgubilo oko 60% stanovništva²⁹, što je posebno vidljivo na primjeru Križevačke županije. Konstantan strah od osmanskih provala natjerao je vlasteline da se, zajedno sa svojim podanicima, presele na posjede koji su bili sjevernije i samim time u sigurnijoj zoni. Ovdje govorimo prvenstveno o prostoru današnjeg Hrvatskog Zagorja, ali i o prostoru današnjih Slovenije, Austrije i Mađarske.³⁰ Dobar primjer ovakve prakse je preseljenje kmetova s posjeda u Moslavini i Podravini koje je tijekom prve polovice 16. st. provela obitelj Erdődy. Isti su preseljeni na prostor vlastelinstva Monyorókerék u današnjoj Mađarskoj.³¹ O pustoši koja je vladala ranonovovjekovnom Podravinom svjedoči i organizirano naseljavanje vlašskog stanovništva krajem 16. i posebice početkom 17. stoljeća. Takve će demografske promjene za posljedicu imati intenzivno naseljavanje pravoslavnih Vlaha i izgradnju manastira Lepavina,³² danas najsjevernijeg manastira SPC. S druge strane u Varaždinskoj i Zagrebačkoj županiji, koja je izgubila samo jedan kotar, demografsko je stanje ipak bilo znatno bolje u usporedbi s Križevačkom županijom.

Kao što je vidljivo iz tablice 4 prosječni broj domaćinstava u vlastelinstvima u Varaždinskoj i Zagrebačkoj županiji bio je puno sličniji. Iako i sama na granici s Vojnom Krajinom, Zagrebačka županija nije trpjela tolike demografske gubitke kao Križevačka, a dijelovi iza Medvednice bili su jako dobro zaštićeni te sustavnije naseljavani. Na njezinom području nalazilo se i najmnogoljudnije od svih vlastelinstava Slavonskog Kraljevstva. Vlastelinstvo Susedgrad imalo je čak 1.475 domaćinstava, što ga čini daleko najvećim vlastelinstvom cijelog Slavonskog Kraljevstva. Iako je 1573. Susedgradsko-stubičko vlastelinstvo stradalo u velikoj seljačkoj buni,³³ čini se da demografski gubici nisu bili toliko veliki ili nisu u većoj mjeri odstupali od gubitaka ostalih vlastelinstava. O veličini i značaju istog vlastelinstva najbolje govori podatak kako je drugo najveće vlastelinstvo, ono Varaždinsko, bilo za 62% slabije napućeno. Ako broj domaćinstava Susedgradskog vlastelinstva pomnožimo s već spomenutom procjenom od 8 do 8,8 članova domaćinstava, dolazimo procjene da je isto imalo najmanje 11.800, a najmanje 12.980 stanovnika. Srednja procjena broja stanovnika Susedgradskog vlastelinstva bila bi 12.390.

Na području Zagrebačke županije kao veća vlastelinstva spominju se još i Ozaljsko vlastelinstvo, s 804 domaćinstava te Samoborsko vlastelinstvo s 655 domaćinstava. Primjetna je

²⁹ Ivan Jurković. "Osmanska ugroza, plemeniti raseljenici i hrvatski identitet." u *Povijesni prilozi* 31 (2006), 39-69.

³⁰ Neven Budak. *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku*. Sv. 1. Leykam international. Zagreb, 2007, 104-109.

³¹ Nataša Štefanec. *Heretik Njegova Veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*. Barbat. Zagreb, 2001, 42.

³² <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36090> (Posjet 25.08.2021.)

³³ Despot – Tatić, Seljačka buna, 185.

razlika u veličini vlastelinstava na sjeveru i jugoistoku županije. Dok se najveća vlastelinstva nalaze na sjeveru županije, ona najmanja upravo su na jugu i jugoistoku županije. To je bio taj granični prostor izložen stalnoj osmanskoj opasnosti, s većim i učestalim ljudskim gubicima. Varaždinska županija bila je najmnogoljudnija i imala je najveću napućenost vlastelinstava. Najveće vlastelinstvo spomenute županije bilo je Varaždinsko s 918 domaćinstava, što bi prema izračunu značilo je je na području istog živjelo oko 7.711 stanovnika. Razlika između dva najveća vlastelinstva Varaždinske županije neznatna je, jer je Krapinsko vlastelinstvo, prema obrađenom popisu, imalo 915 domaćinstava.

Za razliku od ostalih dviju županija, u Varaždinskoj je većina vlastelinstva bila relativno velika za razmjere Slavenskog Kraljevstva, tj. imala je više od 100 domaćinstava. Tako je u Varaždinskoj županiji samo 17,65% vlastelinstava imalo manje od 100 domaćinstava, dok je taj postotak u Zagrebačkoj 41.1%, a u Križevačkoj čak 75%. Kada pomaknemo granicu na iznad 200 domaćinstava vidljiva je još veća razlika gdje u Varaždinskoj županiji vlastelinstva s više od 200 domaćinstava čine 52.95 %, u Zagrebačkoj 35,29%, a u Križevačkoj samo 6.25%. Uvjerljivo najmanje vlastelinstvo bilo je ono u Rasinji, u Križevačkoj županiji, koje je brojalo samo 16 domaćinstava. Geografski, Rasinja se nalazila na prostoru koji je tada bio sama granica između Vojne Krajine i Slavenskog Kraljevstva pa mala količina ljudi na istom vlastelinstvu uopće ne iznenađuje. Stalne vojne prijetnje i loša ekonomska situacija natjerali su plemstvo da s podanicima preseli u sigurnije krajeve. Na njihovo mjesto doći će kasnije vlaško stanovništvo pa će Rasinja u narednim stoljećima postati jedan od centara pravoslavnog življa.³⁴

Županije su se razlikovale i po nekim drugim parametrima. U prosjeku je jedno naselje imalo 13,25 domaćinstava, ali taj se podatak razlikovao od županije do županije. Najmanji prosječni broj domaćinstava u naseljima bio je u Križevačkoj županiji (9,49), zatim je slijedila Zagrebačka županija (9,68), a najveći prosječni broj domaćinstava vidljiv je u Varaždinskoj županiji, gdje je iznosio 21,62 domaćinstva po naselju³⁵. U ovom podatku Varaždinska županija je za čak 163% iznad zajedničkog prosjeka svih naselja u kraljevstvu.

Što se tiče vlasništva nad zemljom, u privatnom je vlasništvu bilo 89,71%³⁶ svih posjeda koje su nastanjivali kmetovi, inkvilini i svi ostali slojevi, koje ću tek nabrojati. Ostatak od 10,3% odnosi se na vlasništvo Crkve, odnosno na zemlju u vlasništvu različitih župa i Zagrebačke biskupije.³⁷ U Križevačkoj županiji 1.211 selišta bilo je u privatnom vlasništvu, što

³⁴ Štefanec, Demographic Changes, 551-578.

³⁵ Prilog 6.

³⁶ Prilog 7.

³⁷ Prilog 8.

je u postotku 93,88%. Sličan postotak vrijedi i za Varaždinsku županiju (91,97%), ali je broj selišta bio daleko veći (5.586). Najmanji postotak selišta u privatnom vlasništvu imala je Zagrebačka županija, gdje je 4.280 selišta s privatnim vlasnicima činilo 85,89% svih upisa za tu županiju.³⁸ Udio Crkve dakako je najmanji u Križevačkoj županiji gdje je samo 6,12% selišta pripadalo župama, Zagrebačkoj biskupiji i vjerskim redovima. Najviši vlasnički udio Crkve bio je u Zagrebačkoj županiji (14,11%), a osjetno manji u Varaždinskoj (8,06%)³⁹. Važno je posebno izdvojiti udio u vlasništvu Zagrebačkog kaptola. Sveukupno su na posjedima Kaptola postojala 723 domaćinstva, što je u postotku činilo 5,85%. Najmanji udio je Kaptol imao u Varaždinskoj županiji (1,68%), zatim je slijedila Križevačka (4,26%), a na području Zagrebačke županije je čak 11,36% domaćinstva obitavalo na posjedima Kaptola.⁴⁰

Određena selišta imala su više vlasnika. Sveukupno je na području svih triju županija bilo 11.298 selišta s jednim vlasnikom posjeda⁴¹. Ona su činila 91,5% svih selišta⁴². Selišta s po dva vlasnika bilo je 956⁴³, a u postotku 7,74%⁴⁴. Zatim slijede selišta s po tri vlasnika. Njih je bilo 72 što odgovara udjelu od 0,58% svih selišta. Najmanje je bilo selišta s četiri vlasnika kojih je nabrojeno 23, a činila su 0,19% upisanih. Ovi podaci razlikuju se po županijama. Križevačka i Zagrebačka županija imaju slične brojeve, odnosno u prvoj je 96,28% svih selišta imalo jednog vlasnika, a u drugoj 97,61%. Varaždinska županija u tom je pogledu drugačija jer je kod nje taj podatak osjetno niži. Na cijelom području Varaždinske županije postojala su 5.192 selišta s jednim vlasnikom⁴⁵, što u postotku čini 85,48%. Većina od preostalih selišta Varaždinske županije imala su dva vlasnika (12,33%). Po tri vlasnika imalo je 1,15% selišta Varaždinske županije, a po četiri 0,18%. Za Križevačku županiju dolazimo do podatka da je dva vlasnika imalo 2,64% selišta, tri 0,16%, a četiri 0,93%. Kod Zagrebačke županije situacija je jednostavnija. Uz selišta koja su bila u vlasništvu samo jedne osobe, na području ove županije preostala su selišta imala najviše dva vlasnika te su iznosila 2,39% svih selišta⁴⁶.

³⁸ Prilog 7.

³⁹ Prilog 8.

⁴⁰ Prilog 37.

⁴¹ Prilog 9.

⁴² Prilog 10.

⁴³ Prilog 9.

⁴⁴ Prilog 10.

⁴⁵ Prilog 9.

⁴⁶ Prilog 10.

Prilog 4.

Broj domaćinstava prema vlastelinstvima					
Križevačka županija		Zagrebačka županija		Varaždinska županija	
vlastelinstvo	br. dom.	vlastelinstvo	br. dom.	vlastelinstvo	br. dom.
Bisag	49	Donja Stubica	235	Ivanec i Bela	492
Dubovec	105	Gornja Stubica	91	Cesargrad	495
Rakovec	40	Susedgrad	1.475	Radakovo	124
<i>Zent Leoryncz</i>	27	Samobor	655	Veliki Tabor	529
Rasinja	16	Ozalj	804	Kostelgrad	220
Čanjevo	37	Okić	461	Krapina	915
Gradec	57	Jastrebarsko	352	Orehovica	138
Đelekovec	107	Bukovec (Zelinski)	63	Lobor	165
Kuzminec	29	Psarjevo (Donje)	42	Trakošćan	336
Greben	27	Zelina	190	Oštrc	171
Mali Kalnik	39	Bisag (Zelina)	30	Selnica	148
Gušćerovec	171	Hum(Breznički)	30	Varaždin	918
Ludbreg	270	<i>Greben</i>	153	Zaježda	62
Veliki Kalnik	69	Sušobreg	16	Vinica	770
Novigrad	39	Bistrica (Marija Bistrica)	136	Belec	64
Vrbovec	76	Kosnica	51	Gotalovec	68
		Božjakovina	103	Maruševac	461
Neraspoređeno	132		96		0
Prosječan broj domaćinstava u vlastelinstvu	72,38		287,47		357,41
Prosječan broj domaćina u vlastelinstvu (s neraspoređenima)	75,88		276,83		357,41

Prilog 5.

Broj naselja prema županijama				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Ukupni broj naselja	136	515	281	932

Prilog 6.

Prosječan broj domaćinstava u naseljima			
Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
9,49	9,68	21,62	13,25

Prilog 7.

Udio privatnih vlasnika u vlasništvu				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Broj domaćinstava	1.211	4.280	5.586	11.077
Postotak domaćinstava u privatnom vlasništvu	93,88%	85,89%	91,97%	89,71%

Prilog 8.

Udio Crkve u vlasništvu				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Broj domaćinstava	79	703	490	1272
Postotak domaćinstava kojima su vlasnici crkveni redovi i župe	6,12%	14,11%	8,06%	10,3%

Prilog 9.

Domaćinstva prema broju vlasnika				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
1 vlasnik	1242	4864	5192	11298
2 vlasnika	34	119	803	956
3 vlasnika	2	0	70	72
4 vlasnika	12	0	11	23

Prilog 10.

Postotak domaćinstava prema broju vlasnika				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
1 vlasnik	96,28%	97,61%	85,48%	91,50%
2 vlasnika	2,64%	2,39%	13,22%	7,74%
3 vlasnika	0,16%	0,00%	1,15%	0,58%
4 vlasnika	0,93%	0,00%	0,18%	0,19%

6. Status kućedomaćina

Od 12.349 upisanih kućedomaćina samo je 40 bilo navedeno bez da im je upisan društveni status.⁴⁷ Promatrano u postocima samo 0,32% glava obitelji nije imalo naveden status. Za usporedbu, u 99,68% slučajeva status je bio naveden.⁴⁸ U najvećoj mjeri domaćinstva su naseljavali koloni (*colonus*)⁴⁹ i inkvilini (*inquilinus*), koji u ovom popisu zajedno čine 88,49% svih popisanih stanovnika.⁵⁰ Postotak kolona bitno se razlikovao od županije do županije. Dok je postotak u Križevačkoj i Zagrebačkoj županiji bio 74,42%, odnosno 72,29%, onaj u Varaždinskoj bio je znatno niži te su koloni činili 57,46% svih upisanih.⁵¹ Čini se kako je bolji geografski položaj i veći osjećaj sigurnosti imao i pozitivan utjecaj na status podanika jer je statistika za inkviline i libertine (*libertinus*)⁵² dijametralno suprotna.⁵³ Postotak inkvilina, zavisnih seljaka⁵⁴, u Varaždinskoj županiji bio je 29,69%, dakle bilo ih je manje nego kolona, ali je taj postotak nadmašivao postotke u ostale dvije županije. Križevačka županija imala je najmanji udio inkvilina, tek 15,27%, a ni u Zagrebačkoj njihov broj nije bio puno veći, odnosno činio je 17,54%. Ovako malen postotak inkvilina u Križevačkoj županiji posljedica je postojanja velikog broja pustih selišta pa su seljaci radije birali selišta koja su mogli lakše obrađivati.⁵⁵ Inkvilini ili želiri bili su stanovništvo koje je često naseljavano s primarnom namjenom krčenja zemlje, za što su dobivali i povlastice koje su trajale dok se ne bi skrasili. Primjer tome je stubički urbar iz 1567. godine. Kako navodi Adamček, on *pokazuje da je većina inkvilinskih posjeda nastajala krčenjem*.⁵⁶ Kao došljaci, inkvilini su bili u lošijem položaju od kmetova. Kako navodi Adamček, inkvilini se u popisima često navode i kao frajmani,⁵⁷ ali što se tiče popisa iz 1598. u njemu se inkvilini navode isključivo pod pojmom inkvilin. Položaj inkvilina karakterizira i često plaćanje dviju daća, kao što je to bilo na vlastelinstvima Krapina

⁴⁷ Prilog 11.

⁴⁸ Prilog 11.

⁴⁹ Koloni su bili kmetovi čvrsto vezani uz zemlju i kojima nije bilo dozvoljeno seliti se, a bili su i podložni vlastelinu.

⁵⁰ Prilog 11.

⁵¹ Prilog 12.

⁵² Krajem 15. i početkom 16. stoljeća pojavljuje se skupina seljaka slobodnjaka. U popisu se navode kao libertini te su bili oslobođeni nekih ili svih davanja.

⁵³ Prilog 12.

⁵⁴ Josip Adamček. *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*. JAZU - Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Odjek za hrvatsku povijest - SNL. Zagreb, 1980, 419.

⁵⁵ Adamček, *Agrarni odnosi*, 422.

⁵⁶ Adamček, *Agrarni odnosi*, 419.

⁵⁷ Adamček, *Agrarni odnosi*, 419.

i Kostelgrad gdje su, prema popisu seljačkih posjeda iz 1615. inkvilini bili primoran plaćati „frajmansčinu“ i daću za radnike.⁵⁸

U slučaju libertina, odnosno slobodnih seljaka, razlike između dijelova Slavenskog Kraljevstva bile su još veće. Libertini su, kako navodi Adamček: *podložnici koji su zbog obavljanja različitih poslova na vlastelinstvima bili djelomično ili u cjelini oslobođeni davanja feudalne rente*.⁵⁹ Činili su 3,48% svih popisanih domaćinstava. Iako ni postotak od 5,69% libertina, koji bilježi Varaždinska županija, nije visok, u usporedbi s 1,49% Zagrebačke i 0,78%⁶⁰ Križevačke, on je značajan. U nekim popisima, kako navodi i Adamček,⁶¹ kuhari, stražari, vratari i sl. su navedeni kao libertini. Popis iz 1598. libertine razdvaja od ostalih skupina, a kuhare, stražare, vratare, krojače i slične kategorije zbraja pod slugu. Sveukupno je upisano 430 domaćinstava u kojima su obitali libertini. Pronalazimo ih na području 28 vlastelinstava, od čega najviše na području vlastelinstva Lobor. Tamo su navedena 77 domaćinstava libertina, a živjeli su isključivo na području Lobora.⁶² U cjelokupnom popisanom stanovništvu najveći su omjer činili na području naselja Stupnički Obrež, Cerje Nebojse i Druškovec, Koškovec i Varaždinske Toplice gdje su sačinjavali 100% upisanih. Najmanji omjer libertini su činili na području Kalnika, samo 1,67% upisanih izjasnilo se kao libertini.⁶³

Od većih društvenih skupina spominju se i građani (*oppidanus/civis*) te plemići jednoselci (*nobiles unius sessionis*). Građani, poznati i kao *purgari*, u ukupnom broju popisanih na području Slavenskog Kraljevstva činili su 2,59%,⁶⁴ te su brojčano sačinjavali četvrtu po veličini popisanu društvenu skupinu. Udio građana sličan je u sve tri županije. Najviše ih je bilo u Križevačkoj, zatim u Varaždinskoj, a najmanje u Zagrebačkoj županiji.⁶⁵ Spominjanje građana ujedno ukazuje na postojanje određene mreže gradskih naselja. Vlastelinstva na kojima se navode su: Gornja Stubica, Susjedgrad, Samobor, Jastrebarsko, Ludbreg, Rasinja, Kostelgrad, Krapina, Lobor i Vinica.⁶⁶ Od nabrojanih, prva četiri vlastelinstva nalazila su se na području Zagrebačke županije, Ludbreg i Rasinja potpadali su pod Križevačku, a Kostelgrad, Krapina, Lobor i Vinica bili su dio Varaždinske županije. Naselje s najviše popisanih građana bila je Krapina sa 83 upisa, što čini 25,9% svih spomenutih građana u popisu. Unatoč tome u Krapini

⁵⁸ Adamček, Agrarni odnosi, 420.

⁵⁹ Adamček, Agrarni odnosi, 423.

⁶⁰ Prilog 12.

⁶¹ Adamček, Agrarni odnosi, 423.

⁶² Prilog 17.

⁶³ Prilog 17.

⁶⁴ Prilog 12.

⁶⁵ Prilog 12.

⁶⁶ Prilog 13.

je tek 32.28% popisanih bilo navedeno kao građani, a samo su u Jastrebarskom, Rasinji i Svetom Križu Začretju svi popisani kućedomaćini bili građani.⁶⁷ Primjer Svetog Križa Začretja posebno je zanimljiv jer nam daje uvid kako porezni popis iz 1598. može služiti za proučavanje lokalne povijesti. Ako bismo ponovno uzeli procjenu o 8 do 8,8 članova domaćinstava, u slučaju navedenog naselja dobili bismo podatak da je ono tada moglo imati od 24 do 26,4 stanovnika. K tome su svi ti stanovnici navedeni kao građani pa nam ovaj podatak pokazuje na postojanje naselja gradskog tipa, koliko god ono bilo malo. Prilog takvoj tvrdnji je i već ranije spomenuti podatak da se 16. studenog 1600. godine u Sv. Križu Začretju održao hrvatsko-slavonski sabor⁶⁸, što znači da je mjesto imalo tradiciju urbanog naselja.

Plemići jednoselci, odnosno predijalci koji nisu imali kmetove,⁶⁹ činili su 2,19% ukupnog broja upisanih kućedomaćina,⁷⁰ s osjetnom razlikom između županija. Najmanji udio kućedomaćina plemići jednoselci činili su u Varaždinskoj županiji (1,07%), zatim je slijedila Zagrebačka (3,07%), a najviše ih je bilo u Križevačkoj gdje su činili 4,03% upisanih.⁷¹ Prema tome, vidljivo je kako je broj plemića jednoselaca bio za četiri puta veći u Križevačkoj nego u Varaždinskoj županiji, što svjedoči o siromašenju u toj županiji. U obrađenom popisu spominju se i predijalci te armalisti. Predijalci su bili *vazalni plemići na crkvenim posjedima*,⁷² a činili su 0,65% svih upisanih. Od ukupno 80 upisa,⁷³ 43 domaćinstva predijalaca živjela su na crkvenim posjedima. Točnije, vlasnik posjeda je bila Zagrebačka biskupija. Preračunato u postotak to je bilo 53,75%. Iako su predijalci mogli biti i seljaci, u popisu iz 1598. navedeni su isključivo pod pojmom *praedialis*. Kao i kod plemića jednoselaca, najveći udio predijalaca živio je na području Križevačke županije (2,33%), dok je postotak predijalaca u broju kućedomaćina Varaždinske i Zagrebačke županije ipak bio daleko sličniji, odnosno 0,59% naprema 0,28%.⁷⁴

Plemići armalisti, koji su svoj status dobili temeljem kraljevskih podjela, a nisu posjedovali vlastite posjede,⁷⁵ spomenuti su u dvije od tri županije. Ovaj društveni sloj nastao je obavljanjem vojnih i javnih služba ili kupovinom plemićkih diploma. Protiv nastanka novog sloja plemića nisu se bunili ni vladari koji su imali financijsku i političku korist⁷⁶. Dok se u

⁶⁷ Prilog 13.

⁶⁸ Klaić, Povijest Hrvata, 538.

⁶⁹ Adamček, Agrarni odnosi, 703.

⁷⁰ Prilog 12.

⁷¹ Prilog 12.

⁷² Adamček, Agrarni odnosi, 424.

⁷³ Prilog 11.

⁷⁴ Prilog 12.

⁷⁵ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3894> (Posjet 11.01.2022.)

⁷⁶ Nataša Štefanec. "Plemstvo." U Lovorka Čoralić, ur. *U potrazi za mirom i blagostanjem Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*. Matica Hrvatska. Zagreb, 2013, 91-110.

Križevačkoj uopće ne spominju, na području Zagrebačke županije činili su 0,26% upisanih, a na području Varaždinske 0,08%.⁷⁷ U ukupnom broju upisanih kućedomaćina 0,15% ih je upisano kao armalisti, odnosno brojčano ih je bilo 18.⁷⁸ Armalisti su prebivali u Gornjem Gradu (Zagreb), Šašinovcu, *Berdocz*, Gornjoj Drenovi, Kaptolu (Zagreb), Samoboru i Varaždinu. Najviše armalista živjelo je na Gornjem Gradu (Zagreb) i Varaždinu, gdje ih je bilo po 5. U postotku najveći udio među popisanim kućedomaćinima (100%) činili su u naseljima *Berdocz* i Kaptol (Zagreb).⁷⁹

Poseban sloj zavisnih seljaka činili su Gornjaci. Prema Adamčeku oni su bili *siromašni seljaci koji su se bavili isključivo vinogradarstvom i živjeli u vinogradima gdje su sagradili svoje kuće*.⁸⁰ Adamček također navodi kako se gornjake može smatrati posebnom grupom inkvilina.⁸¹ U popisu domaćinstava iz 1598. vidljivo je kako gornjaci nastanjuju područje Zagrebačke županije, preciznije vlastelinstva Susedgrad, Ozalj, Jastrebarsko i Greben. Vlastelinstvo Greben nastanjivao je najveći broj gornjaka te je ondje popisano 29 takvih domaćinstava. Nakon Grebena, drugo po broju upisa je vlastelinstvo Susedgrad s 27 upisa, a treće Jastrebarsko s 18 gornjačkih domaćinstava. Najmanje gornjaka živjelo je na području vlastelinstva Ozalj gdje su navedena samo tri domaćinstva, u naselju *Koruszcy*. Naselje s najvećim brojem domaćinstava gornjaka, njih 18, bilo je Čučerje, dio vlastelinstva Susedgrad. Nešto manji broj gornjaka obitavao je na području naselja Domovec koje je pak bilo dio vlastelinstva Greben. Ako usporedimo ukupan broj upisanih domaćinstava pojedinih naselja s brojem upisanih gornjaka, tri naselja nastanjena su isključivo gornjacima: Veliki Vrh (Zagreb), *Nowo Zelcze* i Domovec. Čučerje, kao naselje s najvećim brojem gornjačkih domaćinstava, također ima izrazito visok postotak gornjaka u stanovništvu. Čak 94,74% domaćinstava bilo je gornjačko.⁸²

Uz spomenute plemićke slojeve na području triju županija obitavala su i domaćinstva s kućedomaćinima različitih drugih strukovnih statusa. Jedni od njih bili su i rudari, u popisu navedeni kao *fodinarius*. Navedeni su isključivo na području Zagrebačke županije, točnije vlastelinstva Samobor i naselja Samobor. Sveukupno je Samobor naseljavalo 25 domaćinstava rudara, a činili su 29,76% svih upisa u Samoboru.⁸³ Ni jedan od rudara nije popisano poimenično

⁷⁷ Prilog 12.

⁷⁸ Prilog 11.

⁷⁹ Prilog 14.

⁸⁰ Adamček, *Agrarni odnosi*, 422.

⁸¹ Adamček, *Agrarni odnosi*, 422.

⁸² Prilog 16.

⁸³ Prilog 15.

već iz popisa dobivamo samo podatak da ih je na području Samobora živjelo 25. Iz popisa je vidljivo kako se kao vlasnik posjeda navodi *Maria Wngnad*, žena bana Tome Erdődyja., navedenog u popisu kao *Thomas Erdewdy de Monyorokerek*⁸⁴. Ovakvi podaci poklapaju se i sa poznatim podatcima o rudniku Rude kraj Samobora. Neven Budak, pišući o rudniku Rude, kaže: *1587. godine, udajom Ane Marije, kćeri Krste Ungnada, za Tomu Erdődyja, rudnik je pripao banu, u čijoj je vlasti ostao do njegove smrti 1624. godine.*⁸⁵ Veoma zanimljivo je da je sabor 1598. godine, iste one u kojoj je proveden popis, odlučio kako se svaka kuća rudara mora oporezivati. Ban se, kao vlasnik rudnika i vlastelinstva, s tim nije slagao te je tvrdio kako rudari nemaju stalno prebivalište već se sele, zbog čega se ne može uvesti takav oblik oporezivanja.⁸⁶ Ipak, iz promatranog popisa jasno je vidljivo kako su domaćinstva rudara postojala u Samoboru. Dapače, oni su živjeli na zemlji banove žene, u čije je vlasništvo ban došao tek ženidbom. Iz tog razloga podaci dobiveni obradom popisa domaćinstava iz 1598. potvrđuju Budakovu tezu: *Očito je pri tom ponešto iskrivio istinu, jer su rudari ipak imali svoje kuće u Samoboru, kako to pokazuju nešto kasniji podaci iz samoborskog gradskog zapisnika 1665.*⁸⁷ S obzirom da su rudari u Samoboru jedini popisani rudari na području triju županija, možemo zaključiti kako drugih rudnika nije bilo ili su pak iz nekog razloga trajno ili privremeno prestali s radom. Naselje Rude, u kojem se nalazio rudnik, postoji i danas te je ušlo u sastav grada Samobora.

Od društvenih slojeva s dvoznamenkastim upisom u popisu su spomenuti još sluge, vratari i notari. Ovdje je važno napomenuti kako je Adamček vratare, notare, obučare i slične skupine svrstavao pod sluge, iako su u popisu razlikovani. Zbog postojanja sloja koji se navodi samo kao sluge (*servitoris*) odlučio sam razdvojiti svaki od njih i zasebno ih obraditi, a ne ih kolektivno zbrajati pod sluge. Što se tiče samih slugu, na području Križevačke županije nije zabilježeno ni jedno takvo domaćinstvo, dok je na području Zagrebačke županije zabilježeno samo jedno,⁸⁸ i to na području Ozaljskog vlastelinstva⁸⁹. Zabilježeno domaćinstvo nalazilo se na posjedu Jurja Zrinskog u selu *Hernethichy*. Iako danas ne postoji zasebno naselje sličnog naziva, u okviru grada Karlovca postoji ulica Hrnetić, a isto područje i geografski odgovara području Ozaljskog vlastelinstva. Na području Varaždinske županije popisana su 53 domaćinstva u kojima su živjele sluge. Najveći broj njih, osam, nastanjivalo je posjed Mihaela

⁸⁴ Adamček-Kampuš, Porezni popisi, 403-406.

⁸⁵ Neven Budak. "Rudnik u Rudama kraj Samobora od XV. do kraja XVII. stoljeća." u *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 27, br. 1 (1994), 75-97.

⁸⁶ Budak, Rudnik u Rudama, 75-97

⁸⁷ Budak, Rudnik u Rudama, 75-97

⁸⁸ Prilog 11.

⁸⁹ Prilog 18.

Konjskog u Selnici.⁹⁰ Pod pojmom Selnica podrazumijeva se utvrda stari grad Konjščina, a samo ime se zadržalo i danas u imenu naselja. Za razliku od slugu, vratari su nastanjivali samo jednu od triju županija. Na području Varaždinske županije popisano je 36 domaćinstava vratara, na vlastelinstvima Cesargrad, Radakovo, Kostelgrad, Krapina, Orehovica, Trakošćan, Ivanec (s dvorcom Belom), Oštrc, Konjščina i Belec. Najviše upisanih bilo je na vlastelinstvu Trakošćan gdje se spominje devet domaćinstava vratara, a u postotku su vratari činili najveći udio u naselju *Gerenchary*, vlastelinstva Oštrc. Tamo su vratari činili čak 40% svih popisanih domaćinstava, što je veliki postotak i za one mnogobrojnije slojeve.⁹¹ Sljedeći po broju upisanih domaćinstava bili su notari. Oni su nastanjivali isključivo Zagrebačku županiju, i to vlastelinstva Susedgrad i Ozalj. U popisu, notari se spominju u dva naselja: Dobrodol u vlastelinstvu Susedgrad i Prekrižje Plešivičko u vlastelinstvu Ozalj. Sveukupno je popisano 11 domaćinstava notara, od toga tri u Dobrodolu i osam u Prekrižju Plešivičkom. Dok su u Prekrižju Plešivičkom notari činili 19.05% popisanih domaćinstava, u Dobrodolu su činili 100% upisanih.⁹²

Nakon već navedenih slojeva slijede po brojnosti pastiri. Pastiri su, kao i svi preostali popisani slojevi, nastanjivali isključivo Varaždinsku županiju. Iz istog razloga prilozi za ostale slojeve će biti prikazani samo za Varaždinsku županiju. Sveukupno se u popisu spominje 9 domaćinstava pastira, koji su nastanjivali vlastelinstva Cesargrad, Trakošćan, Oštrc, Belec i Varaždin. Najveća koncentracija pastira bila je u naselju Belec gdje su popisana četiri pastirska domaćinstva te su činili 36,36% upisanih. Na području vlastelinstva Trakošćan spominju se dva pastirska domaćinstva u naselju Purga Bednjanska. Tamo su pastiri također činili solidan dio popisanih, odnosno 22,22%. U ostala tri vlastelinstva popisano je po jedno domaćinstvo. Cesargradsko je vlastelinstvo imalo pastirsko domaćinstvo na području naselja *Domowczy*. Isto naselje nisam mogao locirati, pa čak ni u imenima mikrolokaliteta, tako da se čini kako je s vremenom nestalo. U vlastelinstvu Oštrc pastirsko domaćinstvo popisano je u naselju Repno, a u vlastelinstvu Varaždin u Štefanecu Bartolovečkom.⁹³ Nešto manje od pastira u popisu se spominju kočijaši. Domaćinstava koje su nastanjivali kočijaši bilo je 5, te su postojala na vlastelinstvima Radakovo, Kostelgrad i Krapina. Najviše ih je bilo na vlastelinstvu Radakovo gdje su nastanjivali naselja *Myhalyeweczy*, Radakovo i Gorkovec.⁹⁴ Brojčano je podjednako bilo i ključonoša koji se spominju na posjedima vlastelinstava Krapina, Trakošćan, Oštrc i

⁹⁰ Prilog 18.

⁹¹ Prilog 19.

⁹² Prilog 20.

⁹³ Prilog 21.

⁹⁴ Prilog 22.

Ivanec s dvorcem Belom. Potonje vlastelinstvo ujedno je imalo najviše ključonoša, koji su popisani u naseljima Vitešinec i Sestranec.⁹⁵ Vrtlari su spomenuti u Kostelgradskom vlastelinstvu, točnije naselju *Toztochyelo*, koje danas više ne postoji. Sva četiri domaćinstva vrtlara popisana su u istom naselju te su činili 5.97% svih popisanih u tom naselju.⁹⁶ Pekari, još jedna skupina sa četiri popisana domaćinstva, su spomenuti na području četiri različita vlastelinstva. U vlastelinstvu Radakovo jedno je pekarsko domaćinstvo bilo nastanjeno u naselju Gorkovec. Vlastelinstvo Krapina, kao i vlastelinstva Kostelgrad i Belec, imali su nastanjene pekare u samim središtima vlastelinstava, odnosno u Krapini, Kostelgradu i Belec.⁹⁷ Kuhari, stražari, zvonari, kaštelani, glasnici i poštari se svi spominju po tri puta.⁹⁸ Na posjedima vlastelinstva Cesargrad živjelo je jedno domaćinstvo kuhara, u naselju Kraljevec na Sutli, dok su na prostoru vlastelinstva Trakošćan upisana dva domaćinstva kuhara. Ona su se nalazila u naseljima Gornja Višnjica i Cvetlin.⁹⁹ Stražare u popisu nalazimo u naseljima *Domowczy* i Krapina. Prvo spomenuto naselje se nalazilo u okviru vlastelinstva Cesargrad te je u njemu upisano jedno domaćinstvo stražara, koji su činili 3.85% svih upisa u naselju. U vlastelinstvu Krapina domaćinstva stražara nalazila su se u samom gradu Krapini. Popis nam donosi podatak o dva domaćinstva stražara koji su činili neznatnih 0,79% upisanih u Krapini.¹⁰⁰ Sljedeće skupina su zvonari, a oni su popisani na vlastelinstvima Cesargrad, Trakošćan i Ivanec s dvorcem Belom. U okviru vlastelinstva Cesargrad domaćinstvo zvonara je živjelo u Kraljevcu na Sutli, dok su na vlastelinstvu Trakošćan zvonari obitavali u naselju *Parochia*, koje danas više ne postoji. U naselju *Parochia* zvonari su činili 33,33% upisanih, što je poprilično veliki postotak. Što se tiče vlastelinstva Ivanec s dvorcem Belom, ondje je domaćinstvo zvonara popisano u okviru naselja *Zamersye* koje također više ne postoji.¹⁰¹ Kaštelani su popisani na području vlastelinstava Cesargrad, Radakovo i Varaždin. U prvom navedenom vlastelinstvu su nastanjivali Prosenik, u drugo navedenom Gorkovec, a u vlastelinstvu Varaždin se domaćinstvo kaštelana spominje kod zajedničkog upisa za naselja Sračinec, *Zrepychiar*, *Zwybowczy*, *Sabnyk*, *Zent Bertalam*, Gornji Kneginec i Donji Kneginec. Kao što je vidljivo, polovica od navedenih naselja u zajedničkom upisu danas ne postoji, tako da je teško reći postoji li još uvijek naselje vlastelinstva Varaždin koje su tada naseljavali kaštelani ili ne.¹⁰² Vlastelinstva Krapina i Lobor

⁹⁵ Prilog 23.

⁹⁶ Prilog 24.

⁹⁷ Prilog 26.

⁹⁸ Prilog 11.

⁹⁹ Prilog 25.

¹⁰⁰ Prilog 27.

¹⁰¹ Prilog 28.

¹⁰² Prilog 29.

jedina su u kojima su popisani glasnici.¹⁰³ Pod terminom glasnik podrazumijeva se osoba koja je obznanjivala imena prodavatelja i kupaca, cijenu nekretnine te predmet prodaje.¹⁰⁴ Na vlastelinstvu Krapina domaćinstva glasnika nalazimo u naseljima Krapina i Petrovsko, a na vlastelinstvu Lobar u naselju *Kwyancy*.¹⁰⁵ Posljedni od prethodno navedenih grupa bili su poštari. Oni se u popisu spominju na vlastelinstvima Cesargrad, Veliki Tabor i Oštrc. U okviru vlastelinstava Veliki Tabor i Oštrc poštari su popisani u danas postojećim naseljima Veliki Tabor i Veleškovec, dok je naselje *Plywschyak*, koje je bilo dio vlastelinstva Cesargrad, do današnjeg vremena nestalo.¹⁰⁶ Zarobljenici, viši službenici i ostali plemići (u popisu navedeni samo kao *nobiles*) nastanjivali su po dva domaćinstva. Prvi su popisani na području Križevačke županije, u okviru vlastelinstva Rakovec, točnije naselja Dvorišće. Tamo su živjela dva domaćinstva zarobljenika.¹⁰⁷ Sam naziv govori da se radi o osobama koje su zarobljene, vjerojatno tijekom sukoba s Osmanlijama. Viši službenici živjeli su na vlastelinstvima Kostelgrad i Krapina.¹⁰⁸ Prema Adamčeku, oni su bili gubernatori, provizori, kapetani, kaštelani, zamjenici kaštelana, računovođe, pomoćnici provizora, pisari i slično.¹⁰⁹ Iz ovog je vidljivo kako bismo njih mogli svrstati i pod neku od ostalih skupina koje su navedene u popisu. Ipak, postojao je razlog zašto ih se posebno izdvajalo. Naime, službenici pod nazivom *familiares* imali su nešto bolji položaj od ostalih te su im pojedini plemići, kao plaću, dodjeljivali posjede s kmetovima.¹¹⁰ U naselju *Superiori Lazentincz* (vlastelinstvo Kostelgrad) viši sluge činili su 10% popisanih, a u Krapinskim Toplicama (vlastelinstvo Krapina) 0,79%.¹¹¹ Ostali plemići, navedeni u popisu kao *nobiles*, popisani su na području Varaždinske županije. Oni su popisani u okviru zajedničkog popisa za naselja Sračinec, *Zrepychiar*, *Zwybowczy*, *Sabnyk*, *Zent Bertalam*, Gornji Kneginec i Donji Kneginec, te u okviru, također zajedničkog, popisa za *Otohecz*, Martijanec, Vrbanovec i Novakovec. Oba zajednička upisa odnose se na vlastelinstvo Varaždin.¹¹² Iz ovih je podataka vidljivo kako se 21,57% ovakvih domaćinstava nalazilo u samim središtima vlastelinstava. Najveći je postotak kod pekara gdje je 75% domaćinstava bilo u središtu vlastelinstava. Na njihovom primjeru vidljivo je kako su obrtničke kategorije bile više zastupljene u plemićkim gradovima. Također, postojanje kategorija kao što

¹⁰³ Prilog 30.

¹⁰⁴ Matko Matija Marušić. "Urbani krajolik i vlasnička topografija kasnosrednjovjekovnog Dubrovnika prema seriji *Venditiones Cancellariae*." u *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 41 (2017), 97-108.

¹⁰⁵ Prilog 30.

¹⁰⁶ Prilog 31.

¹⁰⁷ Prilog 32.

¹⁰⁸ Prilog 33.

¹⁰⁹ Adamček, *Agrarni odnosi*, 471.

¹¹⁰ Adamček, *Agrarni odnosi*, 471-472.

¹¹¹ Prilog 33.

¹¹² Prilog 34.

su pekari, ključonoše, kuhari, kaštelani, glasnici ili viši službenici ukazuje na veći stupanj razvijenosti pojedinog naselja i na povećanu važnost tog naselja u okviru pojedinih vlastelinstava. Svaka od nabrojanih kategorija imala je svoju svrhu, ali ipak ih možemo sumarno svrstati pod obrtnike i službenike.

Klesari, računovođe, konjušari, krojači, postolari, festeri, tridesetničari, radnici na alodijima i valputi popisani su samo jednom te su svi, osim tridesetničara, živjeli na području Varaždinske županije. Domaćinstvo klesara živjelo je u naselju Meljan koje je bilo dio vlastelinstva Trakošćan. Računovođe se spominju na vlastelinstvu Cesargrad, točnije naselju *Villa Erpennya* koje danas više ne postoji. U naselju Gorkovec, koje je pripadalo vlastelinstvu Radakovo, popisano je domaćinstvo konjušara. Vlastelinstvo Konjščina, te istoimeno naselje, bilo je dom obitelji krojača, dok je domaćinstvo postolara nastanjivalo Sestranec (Lepoglava), naselje koje je bilo dio vlastelinstva Ivanec s dvorcem Belom. Jedino domaćinstvo festera pojavljuje se u vlastelinstvu Kostelgrad i naselju Kostelgrad. Radnici na alodijima živjeli su u naselju Veleškovec u vlastelinstvu Oštrc. Tridesetničari, koji su za razliku od ostalih popisani u sklopu popisa Zagrebačke županije, činili su 1,19% domaćinstava Samobora, na istoimenom vlastelinstvu. Posebno zanimljiv sloj su bili valputi. Oni se spominju na vlastelinstvu Lohor, u naselju *Ochinowczy*.¹¹³ Pod pojmom valput podrazumijevalo se osobu koja je u ime gospodara davala naredbe, utjerivala prihode i brinula se za provedbu pravde.¹¹⁴ U radu *Valput u Istri* Danila Klena, navodi se kako: *Dosada poznati povijesni izvori spominju valputa u Zagorju, Međimurju, na imanjima Frankopana i u liburnijskom dijelu Istre*.¹¹⁵ Iz tog razloga smatram da je ispravno pojam *walputus* zapisan u popisu prevesti kao valput.

Od svih upisa u popisu, preostala su samo domaćinstva s nenavedenim statusom. Takvih je bilo 40, na području svih triju županija.¹¹⁶ Najmanje ih je bilo na području Križevačke županije gdje je jedino takvo domaćinstvo popisano u naselju Dropčevac, vlastelinstva Rakovec. U Varaždinskoj županiji domaćinstva bez statusa spominju se na vlastelinstvima Krapina, Orehovica te Ivanec s dvorcem Belom, a sveukupno ih je bilo 17. Najviše pojedinačnih upisa domaćinstava bez statusa, na području Varaždinske županije, bilo je u naselju Orehovica, istoimenog vlastelinstva, gdje je živjelo šest takvih obitelji. Što se tiče vlastelinstava, najviše je upisa pod vlastelinstvo Ivanec s dvorcem Belom gdje je ukupno upisano devet domaćinstava

¹¹³ Prilog 35.

¹¹⁴ Danilo Klen. "Valput u Istri." u *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 3 (1960), 297-329.

¹¹⁵ Klen, Valput u Istri, 297-329

¹¹⁶ Prilog 11.

bez statusa. Najveći broj domaćinstava bez navedenog statusa popisan je u Zagrebačkoj županiji. Tamo su 22 takva domaćinstva raspoređena u 4 vlastelinstva. Ta vlastelinstva bila su: Susedgrad, Samobor, Bukovec i Zelina. Najviše upisa, njih 18, potpada pod vlastelinstvo Susedgrad. Vlastelinstvo Susedgrad je ujedno i vlastelinstvo s najvećim brojem upisa domaćinstava bez statusa u cijelom popisu iz 1598. Od tih 18 upisa, šest se odnosi na Donji Laduč koji je, uz Orehovicu u Varaždinskoj županiji, naselje s najvećim brojem upisanih domaćinstava bez statusa. U postotku, najveći omjer domaćinstava bez statusa u odnosu na broj upisa u naselju nalazimo u naseljima Celine i Prigorje Brdovečko. Dok su u Celinama svi popisani bili bez statusa, u Prigorju Brdovečkom za 57,14% upisanih domaćinstava nije bio naveden status.¹¹⁷

¹¹⁷ Prilog 36.

7. Žene u popisu iz 1598.

Jedan od zanimljivijih aspekata analize popisa iz 1598. jest proučavanje položaja žena i njihovog udjela u društvenim zbivanjima krajem 16. stoljeća. Od 11.757 upisanih selišta na privatnim posjedima, 276 nalazilo se u vlasništvu ljudi kojima spol nije poznat jer se spominje samo prezime vlasnika.¹¹⁸ U postotku takvih slučajeva je 2,49%.¹¹⁹ Varaždinska županija imala je najmanji postotak takvih slučajeva, samo 0,57%. Križevačka je bila druga sa 4,38%, a Zagrebačka prva s 4,46%.¹²⁰ Udio muškaraca u privatnom vlasništvu bio je 81,72%, točnije 9.052 domaćinstva bila su u vlasništvu muškaraca. Žene su posjedovale 1.749 selišta,¹²¹ a u postotku to znači da su žene bile u vlasništvu 15,79% svih privatnih posjeda, što je relativno visok postotak. Najmanji udio žena vlasnica imala je Varaždinska županija gdje su posjedovale 9,79% privatne zemlje. Zagrebačka županija u tom je pogledu imala daleko veće brojke te je svako peto selište bilo u vlasništvu žena (20,14%). Najveći udio u vlasništvu žene su imale na području Križevačke županije, a iznosio je 28,08%.¹²² Te bi se udjele vjerojatno moglo korelirati s depopulacijom krajeva i visokom smrtnošću muškaraca u zonama izloženima intenzivnijem ratovanju ili većim učešćem muškaraca u ratovanju, zbog čega nisu mogli brinuti za posjede. Ako pak usporedimo udio žena u cjelokupnom vlasništvu, koje uključuje i crkvene posjede, onda žene posjeduju 14,06% zemlje. Najmanji postotak je opet na području Varaždinske županije (9,01%). Zatim slijedi Zagrebačka županija sa 17,3%, a najveći postotak je u Križevačkoj gdje su žene bile vlasnice 26,36% posjeda.¹²³

Žene koje su bile vlasnice posjeda međusobno su se razlikovale i po bračnom statusu. U popisu se spominju udovice (*relictas*), supruge (*consortis*) i žene kojima nije naveden ni jedan od prethodna dva bračna statusa. Sveukupno je 436 selišta bilo u vlasništvu udovica, odnosno 24,93%.¹²⁴ Supruga, vlasnica zemlje, bilo je 814, odnosno 46,54%.¹²⁵ Žena vlasnica kojima nije bio naveden bračni status bilo je 296 te su činile 16,92% svih žena vlasnica.¹²⁶ Kada pogledamo pojedinačno županije također dobivamo zanimljive podatke.

¹¹⁸ Prilog 38.

¹¹⁹ Prilog 39.

¹²⁰ Prilog 39.

¹²¹ Prilog 38.

¹²² Prilog 39.

¹²³ Prilog 40.

¹²⁴ Prilog 41.

¹²⁵ Prilog 42.

¹²⁶ Prilog 43.

U Križevačkoj županiji 110 selišta bilo je u vlasništvu udovica te su ti posjedi činili 32,35% posjeda u vlasništvu žena.¹²⁷ Broj selišta koja su bila u vlasništvu nećijih supruga bio je 148, što u postotku znači 43,53%.¹²⁸ Postotak selišta koja su u svom vlasništvu imale žene s navedenim bračnim statusom bio je čak 24,12%, odnosno bilo ih je 82.¹²⁹ U Zagrebačkoj županiji situacija je bila drugačija. Najmanji postotak posjeda bio je u vlasništvu žena bez navedenog bračnog statusa, 7,42%. Brojčano se radi o 64 selišta.¹³⁰ Broj selišta u vlasništvu udovica bio je nešto veći te ih je bilo 163, a takva selišta su činila 18,91% svih selišta u vlasništvu žena na području Zagrebačke županije.¹³¹ Najveći udio među posjedima žena u Zagrebačkoj županiji činili su posjedi supruga, čak 73,67%, odnosno 635 selišta.¹³² Kod Varaždinske županije podaci su u potpunosti suprotni Zagrebačkoj. Dok je postotak selišta u vlasništvu udovica čak 66,91% (brojčano 366),¹³³ broj selišta kojima su vlasnice bile nećije supruge bio je samo 31 i činio svega 5,67% svih selišta sa vlasnicama.¹³⁴ Od sve tri županije Varaždinska je imala najveći broj žena bez bračnog statusa u vlasništvu selišta (150), a u postotku su činile 27,42% svih žena vlasnica u županiji.¹³⁵ Kao što je vidljivo iz podataka, udio udovica u vlasništvu izrazito varira od županije do županije.

Najveći ženski veleposjednik u Križevačkoj županiji bila je Ana Marija Ungnad (u popisu Vngnad, Vgnad), a posjedovala je 90 selišta. Uz nju su još veće veleposjednice Ana Keczer s 44 selišta, Mariana Allapy s 34, Magdalena Keczer s 21 te Barbara Allapy s 20. Barbara Allapy možda je posjedovala i više selišta jer se u popisu navode dvije Barbare Allapy. Jedna je navedena kao udovica, a druga nije imala naveden bračni status. Kada bi se udovici, koja ima 20 selišta, pribrojila selišta druge Barbare Allapy onda taj broj iznosi 30. U tom slučaju Barbara Allapy bila bi treći po veličini ženski veleposjednik na području Križevačke županije.¹³⁶ Ana Maria Vngnad, koja je imala najviše selišta, već nam je poznata iz slučaja samoborskih rudara. Veličina njenih posjeda svjedoči o materijalnoj koristi koju je ban Erdődy ženidbom priskrbio sebi i svojoj plemićkoj obitelji. Na području Križevačke županije sveukupno je svoje posjede imalo 23 žena, odnosno 22 ako bismo dvije Barbare Allapy smatrali jednom osobom. Ana Maria Vngnad također je i najveći ženski veleposjednik u Zagrebačkoj županiji gdje joj se

¹²⁷ Prilog 41.

¹²⁸ Prilog 42.

¹²⁹ Prilog 43.

¹³⁰ Prilog 43.

¹³¹ Prilog 41.

¹³² Prilog 42.

¹³³ Prilog 41.

¹³⁴ Prilog 42.

¹³⁵ Prilog 43.

¹³⁶ Prilog 44.

posjedi protežu na 363 selišta. Za ilustraciju, sljedeći najveći ženski veleposjednik bila je Dorothea Konzky s 123 selišta, a treći Sophia Kerecheny s 51 selišta.¹³⁷ Brojka bi mogla biti skoro pa duplo veća kod Sophie Kerecheny kada bismo joj pribrojili posjede u vlasništvu izvjesne Sophie Kerechiny, koja je navedena kao udovica. Upravo je bračni status glavni razlog zašto nisam odmah zbrojio podatke kod navedenih žena. Kada bismo smatrali da se radi o jednoj osobi tada bi Sophia Kerecheny ili Kerechiny posjedovala 100 selišta. Prva tri najveća ženska veleposjednika u Zagrebačkoj županiji zajedno bi posjedovala 586 selišta. Kada uzmemo u obzir da su žene na području Zagrebačke županije posjedovale 862 selišta, ispada da su tri žene same posjedovale 68% svih selišta u vlasništvu žena na području Zagrebačke županije.¹³⁸ Broj žena veleposjednica na području Zagrebačke županije bio je 57, uz mogućnost da se smanji na 56 ako bismo Sophiu Kerecheny (bez bračnog statusa) i Sophiu Kerechiny (suprugu) smatrali istom osobom. Barbara Alapy, već spomenuta kod Križevačke županije, bila je najveći ženski veleposjednik u Zagrebačkoj županiji. Njezini posjedi protezali su se na 112 selišta. Sljedeći najveći ženski veleposjednik bila je udovica Bradach s 68 selišta. Nju slijede udovica Keczer i Elena Petheo s po 51 selišta. Za Varaždinsku županiju je specifično da je veliki broj ženskih veleposjednika naveden bez imena, samo kao udovice nekoga. Od 37 ženskih veleposjednika Križevačke županije, čak 19 ih nema navedeno ime. Većina od tih žena bez imena su udovice.¹³⁹ Sveukupno je na području tri županije 117 žena imalo svoje posjede. Naravno, ako uzmemo u obzir već spomenute slučajeve Barbara Allapy i Sophie Kerechyn onda je ta brojka za dva manja te iznosi 115. Kao najveći od svih veleposjednika ističe se Ana Maria Vngnad s 453 selišta.¹⁴⁰

Druga skupina žena, spomenutih u popisu, bile su one koje su naseljavale vlastelinske posjede. Sveukupno je 1598. u Slavonskom Kraljevstvu bilo 612 domaćinstava koja su u popisu predstavljale žene. Takva domaćinstva su činila 4,96% svih popisanih, za razliku od 95,04% domaćinstava koja su predstavljali muškarci.¹⁴¹ Zbog lakšeg snalaženja i jednostavnosti teksta ću ubuduće domaćinstava s muškim predstavnicima nazivati muškim domaćinstvima, a domaćinstva s ženskim predstavnicima ženskim domaćinstvima. U popisu se također spominje i jedno domaćinstvo za koje je navedeno više osoba, različitog spola. Radi se o domaćinstvu plemića jednoselaca u naselju *Wyzoko et Wrechakowcz*, županije Križevačke, gdje su kao

¹³⁷ Prilog 45.

¹³⁸ Prilog 45.

¹³⁹ Prilog 46.

¹⁴⁰ Prilog 44 i 43.

¹⁴¹ Prilog 47.

kućedomaćini navedeni „Michael et Nicolaus Hythwd cum relicta Haythwdina“.¹⁴² Moja pretpostavka je da su Mihael i Nikola bili u nekom obiteljskom srodstvu s navedenom udovicom, možda sinovi ili braća preminulog supruga. S obzirom da se navode osobe različitog spola ovo domaćinstvo sam odvojio u zasebnu kategoriju te oni čine 0,01% popisanih domaćinstava. Omjer žena i muškaraca neznatno se razlikovao s obzirom na županije. Najmanji udio žene su imale na području Zagrebačke županije gdje je popisano 217 ženskih domaćinstava i u postotku su činila 4,35%, naspram 95,65% muških domaćinstava. Omjer ženskih i muških domaćinstava u ostale dvije županije gotovo je identičan. Dok je u Križevačkoj županiji popisano 69 ženskih domaćinstava, koja su činila 5,35%, u Varaždinskoj je popisano 326 ženskih domaćinstava, a činila su 5,37% svih domaćinstava u toj županiji.¹⁴³

Broj i udio žena razlikovao se i ovisno o društvenim slojevima. Ženska domaćinstva popisana su za među kategorijama stanovništva: koloni, inkvilini, predijalci, plemići jednoselci, libertini, građani, vratari, gornjaci i pastiri. Najviše ženskih domaćinstava, njih 295, navedeno je kao domaćinstva inkvilina.¹⁴⁴ Ona su činila 10,26% svih upisanih domaćinstava inkvilina,¹⁴⁵ odnosno 48,20% svih upisanih ženskih domaćinstava.¹⁴⁶ Druga skupina po brojnosti bili su koloni. Sveukupno je upisano 264 ženskih domaćinstava kolona,¹⁴⁷ koja čine 3,28% svih popisanih domaćinstava kolona.¹⁴⁸ Domaćinstva kolona činila su 43,14% svih ženskih domaćinstava.¹⁴⁹ Sljedeća po brojnosti bila su domaćinstva građana, kojih je u cijelom Slavenskom Kraljevstvu popisano 26,¹⁵⁰ odnosno u postotku 8,13%¹⁵¹ među domaćinstvima građana i 4,25% među svim ženskim domaćinstvima.¹⁵² Ženskih domaćinstva plemića jednoselaca bilo je 15¹⁵³ (5,56%¹⁵⁴ među svim domaćinstvima plemića jednoselaca i 2,45% među svim ženskim domaćinstvima.¹⁵⁵ Ženskim domaćinstva libertina bilo je šest,¹⁵⁶ činila su 1,40%¹⁵⁷ svih domaćinstava libertina i 0,98% svih ženskih domaćinstava.¹⁵⁸ Među predijalcima

¹⁴² Adamček-Kampuš, Popisi i obračuni, 463.

¹⁴³ Prilog 47.

¹⁴⁴ Prilog 48.

¹⁴⁵ Prilog 49.

¹⁴⁶ Prilog 50.

¹⁴⁷ Prilog 48.

¹⁴⁸ Prilog 49.

¹⁴⁹ Prilog 50.

¹⁵⁰ Prilog 48.

¹⁵¹ Prilog 49.

¹⁵² Prilog 50.

¹⁵³ Prilog 48.

¹⁵⁴ Prilog 49.

¹⁵⁵ Prilog 50.

¹⁵⁶ Prilog 48.

¹⁵⁷ Prilog 49.

¹⁵⁸ Prilog 50.

popisana su tri ženska domaćinstva¹⁵⁹ koja su činila 3,75%¹⁶⁰ svih popisanih predijalaca i 0,49% svih popisanih ženskih domaćinstava.¹⁶¹ Ženskih domaćinstava vratarata, gornjaka i pastira bilo je po jedan.¹⁶² Dok su među vratarima ženska domaćinstva činila 2,78%, među gornjacima i pastirima su činila 1,30% i 11,11%.¹⁶³ Udio ovih domaćinstva u svim ženskim domaćinstvima bio je, za svaku skupinu pojedinačno, 0,16%.¹⁶⁴ Iz dobivenih podataka vidljivo je kako su ženska domaćinstva bila najzastupljenija među najnižim kategorijama. Inkvilini su prema svom statusu bili u najlošijem položaju, a upravo kod njih ženska domaćinstva čine najveći udio. Uzevši u obzir dobivene podatke i spoznaje, mogu iznijeti dvije pretpostavke. Prva pretpostavka je da se popisivanje žena kao kućedomaćina više toleriralo kod nižih kategorija nego kod onih koja su bila u boljem položaju. Druga pretpostavka vezana je uz način nastajanja inkvilina kao sloja. S obzirom da su inkvilinska domaćinstva često nastajala razdiobom selišta,¹⁶⁵ u slučaju smrti supruga i razdiobe selišta na sinove, žene bi ostale same u domaćinstvima.

Razlike u udjelima postoje i prema županijama. Na prostoru Križevačke županije živjelo je 40 ženskih domaćinstava kolona.¹⁶⁶ Ona su činila 4,17% svih domaćinstava kolona¹⁶⁷ i 57,97%¹⁶⁸ svih ženskih domaćinstava u toj županiji. Sljedeći po broju ženskih domaćinstava u Križevačkoj županiji bili su inkvilini. Takvih domaćinstava bilo je 19,¹⁶⁹ a činila su 9,64%¹⁷⁰ svih inkvilina u toj županiji i 27,54% svih ženskih domaćinstava u toj županiji.¹⁷¹ Ženskih domaćinstava građana u Križevačkoj županiji bilo je pet,¹⁷² a činila su 13,16%¹⁷³ svih domaćinstava građana te županije i 7,25% svih ženskih domaćinstava te županije.¹⁷⁴

U Zagrebačkoj županiji živjelo je 100 ženskih domaćinstava kmetova,¹⁷⁵ koja su činila 2,78%¹⁷⁶ svih upisanih kmetova i 46,08%¹⁷⁷ svih ženskih domaćinstava u toj županiji. Sljedeći

¹⁵⁹ Prilog 48.

¹⁶⁰ Prilog 49.

¹⁶¹ Prilog 50.

¹⁶² Prilog 48.

¹⁶³ Prilog 49.

¹⁶⁴ Prilog 50.

¹⁶⁵ Adamček, Agrarni odnosi, 419-422.

¹⁶⁶ Prilog 48.

¹⁶⁷ Prilog 49.

¹⁶⁸ Prilog 50.

¹⁶⁹ Prilog 48.

¹⁷⁰ Prilog 49.

¹⁷¹ Prilog 50.

¹⁷² Prilog 48.

¹⁷³ Prilog 49.

¹⁷⁴ Prilog 50.

¹⁷⁵ Prilog 48.

¹⁷⁶ Prilog 49.

¹⁷⁷ Prilog 50.

po udjelu bili su inkvilini. Ženskih domaćinstava inkvilina bilo je 99,¹⁷⁸ a činila su 11,33%¹⁷⁹ svih inkvilina i 45,62%¹⁸⁰ svih ženskih domaćinstava te županije. Zatim slijede građani. Ženskih domaćinstava građana bilo je sedam,¹⁸¹ a činila su 6,03%¹⁸² svih građana i 3,23%¹⁸³ svih ženskih domaćinstava Zagrebačke županije.

Najveći broj ženskih domaćinstava popisan je na području Varaždinske županije, što je i razumljivo s obzirom da je na njenom području i bilo najviše domaćinstava. U Varaždinskoj županiji prednjače ženska domaćinstva inkvilina, kojih je popisano 177.¹⁸⁴ Ona su činila 9,81%¹⁸⁵ inkvilinskih i 54,29%¹⁸⁶ ženskih domaćinstava Varaždinske županije. Druga po brojnosti bila su ženska domaćinstva kolona, kojih je bilo 124.¹⁸⁷ Takva domaćinstva činila su 3,55%¹⁸⁸ kolonskih domaćinstava i 38,04%¹⁸⁹ ženskih domaćinstava ove županije. Treća skupina po brojnosti bila su ženska građanska domaćinstva. Bilo ih je 14¹⁹⁰, činila su 8,43%¹⁹¹ građana i 4,29%¹⁹² ženskih domaćinstava spomenute županije.

Iz iznesenih podataka vidljivo je kako udio inkvilina među ženskim domaćinstvima raste usporedno s udaljavanjem od granice s Osmanskim Carstvom. Isto tako postotak ženskih domaćinstava kolona raste kako se više primičemo krajevima u kojima vlada veća ratna opasnost. Smatram da objašnjenje možemo pronaći u procesu nastanka inkvilina. S obzirom da su inkvilini kao kategorija nastajali razdiobom selišta ili naseljavanjem krčevina,¹⁹³ očito da se način nastanka razlikovao po županijama i da nam ovaj popis i dobiveni podatci ukazuju upravo na to. Dok se u Varaždinskoj županiji inkvilinski sloj dominantno povećavao razdiobom selišta, na području ostalih županija kategorija inkvilina nastajala je uglavnom naseljavanjem i krčenjem. Ovdje treba uzeti u obzir i geografski položaj Zagrebačke i Križevačke županije koje su bile granične s Osmanskim Carstvom te je u njima zasigurno bilo više zapuštenih zemljišta. S obzirom da su to bili posjedi koje je bilo potrebno obnavljati i krčiti, odnosno zahtijevali su

¹⁷⁸ Prilog 48.

¹⁷⁹ Prilog 49.

¹⁸⁰ Prilog 50.

¹⁸¹ Prilog 48.

¹⁸² Prilog 49.

¹⁸³ Prilog 50.

¹⁸⁴ Prilog 48.

¹⁸⁵ Prilog 49.

¹⁸⁶ Prilog 50.

¹⁸⁷ Prilog 48.

¹⁸⁸ Prilog 49.

¹⁸⁹ Prilog 50.

¹⁹⁰ Prilog 48.

¹⁹¹ Prilog 49.

¹⁹² Prilog 50.

¹⁹³ Adamček, Agrarni odnosi, 419-422.

težak fizički rad, malo je vjerojatno da bi plemići na njih naseljavali podložničke obitelji bez odrasle muške osobe.

Posebna skupina ženskih domaćinstva bila su ona kojima su na čelu bile udovice. Od 612 ženskih domaćinstava njih 320, odnosno 52,29% su predstavljale udovice. Najmanji broj i postotak udovice su činile u Križevačkoj županiji gdje su samo 4 ženska domaćinstva činila 5,80% svih ženskih domaćinstava te županije. U Zagrebačkoj županiji popisana su 22 ženska domaćinstva udovica, a činila su 11,98% ženskih domaćinstava iste županije. Najveći je postotak ženskih domaćinstava udovica bio u Varaždinskoj županiji gdje su 88,96% popisanih ženskih domaćinstava predstavljale udovice, a bilo ih je 290.¹⁹⁴

Ovi podatci poklapaju se s pretpostavkom o različitom nastajanju inkvilina ovisno o županijama. Kao i kod samih inkvilina, moja je pretpostavka da su žene činile visok udio prvenstvo zbog diobe domaćinstava. Svaki sin 'odnio' bi dio domaćinstva, a u njemu su, u konačnici, ostajali samo otac i majka, možda s manjom djecom. Jedino je u slučaju smrti oca majka mogla biti navedena kao kućedomaćin. U slojevima u kojima se takva dioba nije događala, vidljivo je kako je postotak udovica kućedomaćina znatno manji.

¹⁹⁴ Prilog 51.

8. Opstojnost naselja

Tijekom prijepisa i obrade podataka popisa iz 1598. težio sam tome da pokušavam utvrditi postotak naselja koja su do danas opstala i zadržala isto ili slično ime. Na području cjelokupnog Slavenskog kraljevstvu, prema popisu iz 1598., postojala su 953 naselja. Prema spoznajama koje trenutno imam, odnosno na temelju detaljne analize današnje topografije koju sam obavio za potrebe pisanja ovog rada, od tog broja su do danas opstala 722 naselja.¹⁹⁵ Budući da moja sposobnost da nekadašnja naselja ubiciram danas vjerojatno visoko korelira s postotkom nestanka naselja od 16. stoljeća do danas, u daljnjem tekstu izložit ću podatke o postotku naselja koja sam uspio ubicirati.

Važno je napomenuti da su neka od tih naselja, pretežito na području današnjeg grada Zagreba, opstala kao gradski kvartovi ili ulice, a neka kako mikrolokacije u prostoru (livade, nizine, brda, itd.). Postotak naselja koja su opstala je 75,76%. Naselja koja više ne postoje ili su pak, kroz prošlost, uključena u neka druga naselja na način da im se ime nije sačuvalo u imenima mikrolokacija, čak i ulica ili kvartova, bilo je 231. Ona u postotku čine 24,24%. Županija u kojoj je najviše naselja opstalo do danas, pod istim ili sličnim imenom, je Križevačka. Na području tadašnje Križevačke županije bilo je 136 naselja. Od toga ih je 110 opstalo, a 26 nisam uspio ubicirati. U postotku, 80,88% naselja je opstalo, dok njih 19,12% nije.¹⁹⁶ Kao što je vidljivo, svako peto naselje na području Križevačke županije je nestalo u periodu od nastanka popisa do danas. Varaždinska županija, iako prva po broju domaćinstava, bila je druga po količini naselja. Na njenom prostoru je u vrijeme promatranog popisa bilo 306 naselja. Od tih 306 naselja njih 230 uspio sam ubicirati, a 76 nisam. To znači da je njih 75,16% sigurno opstalo, a 24,84% vjerojatno nije opstalo do danas.

Županija u kojoj je bilo najviše naselja bila je Zagrebačka. Prema podacima dobivenima analizom popisa iz 1598. na području Zagrebačke županije postojalo je 511 naselja.¹⁹⁷ Ti nam podaci ukazuju na povećanu gustoću naselja, ali i veći teritorijalni opseg Zagrebačke županije. Na području nje same je, prema korištenom izvoru, bilo više naselja nego na području ostale dvije županije zajedno. Od svih pobrojanih naselja njih 382 opstalo je, odnosno uspio sam ih ubicirati. Broj onih koje nisam uspio ubicirati je 129. U postotku 25,24% naselja nisam uspio ubicirati i vjerojatno su prestala postojati ili su trajno ukomponirana u druga naselja. Postotak

¹⁹⁵ Prilog 52.

¹⁹⁶ Prilog 52.

¹⁹⁷ Prilog 52.

naselja koje sam zasad uspio ubicirati je 74,76%.¹⁹⁸ Iz dobivenih podataka je vidljivo kako na području Varaždinske i Zagrebačke županije svako četvrto naselje nisam uspio ubicirati.

Postotak ubiciranih naselja razlikuje se i ovisno o vlastelinstvima. Bitno je napomenuti kako se broj naselja, kod zasebnih izračuna za vlastelinstva, ne može poklapati s brojem naselja kada se ona posebno broje po županijama. Razlog tome je postojanje naselja koja su svojim dijelom pripadala pod dva vlastelinstva. Radilo se o naseljima koja su bila pogranična i gdje je jedan dio naselja pripadao jednom vlastelinstvu, a drugi dio drugom. S obzirom da takvo naselje ulazi u izračun za oba vlastelinstva, ukoliko odlučimo zbrojiti broj naselja u jednom i broj naselja u drugom vlastelinstvu dobiti ćemo veći broj nego što u stvarnosti ima naselja. Tako da je za izračun broja naselja u županiji mjerodavan jedino izračun u kojem ne uzimamo u obzir vlastelinstva već zbrajamo samo naselja, jedno po jedno.

Križevačka županija obuhvaćala je 16 vlastelinstava. Od toga u njih devet sam uspio ubicirati sva naselja. To su bila vlastelinstva Rakovec, Rasinja, Čanjevo, Gradec, Đelekovec, Kuzminec, Mali Kalnik, Novigrad i Vrbovec. U vlastelinstvu Gušćerovec 18,52% naselja nisam uspio ubicirati, a 81,48% jesam. Kod vlastelinstva Dubovec postotak ne-ubiciranih je nešto veći, odnosno 21,43%. Sličan postotak je i u vlastelinstvu Greben, gdje svako peto naselje nisam ubicirao. Kod vlastelinstava *Zenth Leoryncz* i Veliki Kalnik svako četvrto naselje nisam uspio ubicirati, što u postotku znači 25%. Jednako tako, od naselje koja nisu bila dodijeljena niti jednom vlastelinstvu, tj. na osnovu popisa ih se ne može nigdje svrstati, njih 25% nije ubicirano. Ludbreg i Bisag prednjače u Križevačkoj županiji po udjelu ne-ubiciranih naselja. Dok je kod Ludbrega taj podatak 27,27%, na vlastelinstvu Bisag je čak 33,33%.¹⁹⁹ U budućnosti bi tom kraju trebalo posvetiti više istraživanja.

Zagrebačka županija bila je teritorijalno veća te je obuhvaćala 17 vlastelinstava. Jedino u slučaju naselja koja nisam mogao svrstati pod ni jedno vlastelinstvo, ubicirana su sva naselja. Najveći postotak ubiciranih naselja pronalazimo kod vlastelinstva Jastrebarsko, 96,15%. Sličan je podatak analizom dobiven i za vlastelinstvo Božjakovina, odnosno 94,44%. U vlastelinstvu Kosnica postotak ne-ubiciranih je 10%, a u vlastelinstvima Okić i Samobor 16%, odnosno 16,29%. U vlastelinstvu Hum 18,18% naselja nije ubicirano. Manje od četvrtine ne-ubiciranih naselja bilo je još u vlastelinstvima Zelina, Susedgrad, Ozalj i Donja Stubica. U vlastelinstvu Zelina taj je podatak najmanji 21,88%, zatim slijede vlastelinstva Susedgrad i Ozalj s 22,22%

¹⁹⁸ Prilog 52.

¹⁹⁹ Prilog 53.

te vlastelinstvo Donja Stubica s 24,14% ne-ubiciranih. Preostala su još vlastelinstva Greben, Sušobreg, Gornja Stubica, Bukovec, Psarjevo, Bisag (Zelinski) i Bistrica. Manje od polovice ne ubiciranih naselja bilo je u vlastelinstvima Greben, Gornja Stubica i Bukovec. Na području vlastelinstva Greben, 39,13% naselja nisam uspio ubicirati. Taj je postotak nešto veći u vlastelinstvu Gornja Stubica (42,86%) i osjetno veći u vlastelinstvu Bukovec (47,06%). Točno polovicu ne ubiciranih naselja imaju vlastelinstva Sušobreg, Bisag i Psarjevo. Više od polovice ne ubiciranih naselja imalo je vlastelinstvo Bistrica. Tamo čak 68% naselja nisam uspio ubicirati te se čini da su do današnjeg dana u potpunosti nestala.²⁰⁰ Ovako veliki postotak ne ubiciranih naselja u vlastelinstvu koje nije direktno bilo izloženo ratnoj opasnosti teško je objasniti. Jedna od mogućnosti su možebitni dodatni prodori Osmanlija, kao što je bio prodor u kojem se zbila bitka kod Konjšćine 1545.²⁰¹ Druga mogućnost je sama geografija kraja oko današnje Marije Bistrice, gdje se nalazila utvrda Bistrica. Prestankom osmanske opasnosti, odnosno konačnim oslobođenjem Slavonije,²⁰² te boljim isušivanjem nizinskih predjela, u Zagorju dolazi do preseljenja stanovništva s brdskih predjela u nizinske. Tako i naselja koja su bila na brdima prestaju postojati. Bitno je istaknuti i slučaj vlastelinstva Ozalj. Posjedi vlastelinstva Ozalj uključivali su i naselja koja su se nalazila uz samu rijeku Kupu. Uzevši u obzir da je iz popisa jasan smjer popisivanja domaćinstava i da nije bilo većih geografskih preskakanja, vidljivo je kako su naselja uz Kupu iznadproporcionalno uništena, odnosno nisam ih uspio ubicirati. To je objašnjivo osmanskim prodorima i bitkama oko utvrda Sisak i Petrinja²⁰³ koje su se zbivale kroz cijelo posljednje desetljeće 16. stoljeća. Adamček i Kampuš navode: *God. 1593. poharali su predjele oko Okića, Kerestince, Jastrebarskog i Samobora i odveli mnogo naroda u sužanjstvo.*²⁰⁴ Veliki udio ne-ubiciranih naselja vidljiv je i na prostoru oko današnjeg Sv. Ivana Zeline. Kada je 1591. bosanski begler-beg Hasan Paša opustošio prostor između Ivanić Grada i Križevaca,²⁰⁵ vjerojatno su teško stradala i vlastelinstva Zelina, Bukovec, Psarjevo i Bisag.

Jedina županija u kojoj nije bilo neraspoređenih naselja bila je Varaždinska. Na području Varaždinske županije niti jedno vlastelinstvo nema sva ubicirana naselja. Najmanji postotak ne-ubiciranih naselja bilo je u vlastelinstvu Oštrc (11,11%), a slijede ga vlastelinstva Gotalovec

²⁰⁰ Prilog 54.

²⁰¹ Damir Stanić. "Neka obilježja iz povijesti hrvatskog pograničja u 16. stoljeću." u *Pro tempore* 5 (2008), 71-87.

²⁰² Milan Vrbanus. "Preduvjeti za razvoj gospodarstva u Slavoniji krajem 17. i početkom 18. stoljeća." u Drago Roksandić i Damir Agičić, ur. *Spomenica Josipa Adamčeka*. Zagreb, 2009, 287.

²⁰³ Milan Kruhek. *Krajiške utvrde i obrana Hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća*. HIP. Zagreb, 1995, 303-336.

²⁰⁴ Adamček-Kampuš, Popisi i obračuni, XIV.

²⁰⁵ Ive Mažuran. "Virovitica pod Turcima." u *Osječki zbornik* V (1956.), 125.

i Radokovo s po 14,29%. Na vlastelinstvu Varaždin nisam uspio ubicirati 17,39% naselja, a u Maruševcu 18,75%. Sličan postotak ne-ubiciranih pronalazimo i u vlastelinstvu Selnica (Konjščina) gdje on iznosi 18,18%. Zatim slijede vlastelinstva Krapina (23,68%), Cesargrad (28,89%), Ivanec s dvorcem Belom (32,36%), Vinica (32,35%) i Trakošćan (36,36%). Vlastelinstva s polovicom ne-ubiciranih naselja su Veliki Tabor, Orehovica, Loborgrad, Zajezda i Belec. Jedino vlastelinstvo gdje je postotak ne-ubiciranih naselja bio veći je vlastelinstvo Kostelgrad. Na području ovog vlastelinstva čak 57,14% naselja nisam uspio ubicirati.²⁰⁶ Postoje sljedeća moguća objašnjenja.

Kao što je vidljivo iz teksta i priloga 55 na području današnjeg Hrvatskog zagorja dolazi do velikog izumiranja naselja. S obzirom da je 17. stoljeće period u kojem više nema osmanske opasnosti za ove krajeve, smatram kako je nestajanje naselja prvenstveno povezano s agrarnim potrebama. Prestanak opasnosti i kasnije uvođenje novih poljoprivrednih kultura utjecalo je na potrebu stanovništva da se preseli u nizine koje su u Zagorju plodnije i koje pružaju veće mogućnosti za razvoj poljoprivrede. Primjer tome je slučaj vlastelinstva Kostelgrad, koje počinje gubiti na važnosti početkom 17. stoljeća kada grofovi Keglevići ugovaraju gradnju nove kurije u Gorici ili Dubravi, a gospodarska zbivanja i život se polagano sele u nizinu.²⁰⁷

²⁰⁶ Prilog 55.

²⁰⁷ Drago Miletić. "Plemićki grad Kostel." u *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 11/12 (1994), 111-134.

9. Zaključak

Popis domaćinstava iz 1598. omogućava uvid u veliki broj podataka o demografskoj i ekonomskoj situaciji Slavenskog Kraljevstva na kraju 16. st. Detaljnost s kojom je sastavljen svrstava ga u sam vrh važnih ranonovovjekovnih izvora za hrvatsku povijest.

U Slavenskom Kraljevstvu su prema obrađenim podacima egzistirala 12.349 domaćinstava te možemo zaključiti kako je na tom području živjelo oko 100.000 ljudi. Brojem unosa dominirala je Varaždinska županija, koja je ujedno imala i najveću gustoću naseljenosti. Kod druge dvije županije bile su vidljive teške posljedice osmanskih prodora i osvajanja, što kroz smanjenje teritorija, a što kroz malu gustoću naseljenosti.

Vlasništvo nad domaćinstvima u najvećoj su mjeri, gotovo 90%, imali vlastelini. Nešto više od 10% domaćinstava pripadalo je različitim župama i crkvenim redovima. Među njima je dominantan faktor bila Zagrebačka biskupija čiji su se posjedi i podanici nalazili diljem Slavenskog Kraljevstva.

Dominantna društvena kategorija bili su koloni čija su domaćinstva u svim županijama činila više od polovice popisanih. Povećan postotak inkvilina u Varaždinskoj županiji bio je uvjetovan specifičnom društvenom situacijom. Veliki udio kolona i inkvilina ukazuje na agrarnu ekonomiju krajeva, bez većeg udjela obrtnika u društvu. Većina ostalih popisanih društvenih kategorija živjela je u Varaždinskoj županiji. Sigurnost njezinog teritorija utjecala je na razvitak posebnih kategorija stanovništva, koje ujedno ukazuju i na jača ekonomska zbivanja. Izuzetak su bili samoborski rudari, koji zbog prirode svog zanimanja nisu mogli kao kategorija nastati na područjima Varaždinske i Križevačke županije.

Popisivanje imena kućedomaćina omogućilo nam je detaljniji uvid u rodne odnose u ranonovovjekovnoj Hrvatskoj. Gotovo četvrtina posjeda bila je u vlasništvu žena. Većina žena u popisima je navedena u statusu supruga ili udovica. Popis nam omogućuje i uvid u ekonomsku moć pojedinih žena kao što su bile Ana Marija Ugnad ili Barbara Alapić. Među nižim društvenim kategorijama najveći udio žene su činile kod inkvilina. Smatram da je to posljedica činjenice da su inkvilinska domaćinstva često nastajala razdiobom selišta, što je činilo vjerojatnijim da žene ostanu same u domaćinstvima, posebno uslijed ranije smrti supruga. Korišteni popis se pokazao kao izvrstan izvor za donošenje zaključaka vezanih uz nastajanje inkvilinskog sloja u Slavenskom Kraljevstvu. Ovaj popis nam ujedno ukazuje i na mali udio

ženskih domaćinstava među kategorijama koje su više obrtničke prirode i koje u većoj mjeri naseljavaju središta vlastelinstava.

Popisivanje po naseljima omogućava nam uvid u opstojnost naselja. Svako četvrto naselje Slavenskog Kraljevstva nestalo je ili se trajno, bez spomena, uklopilo u neko drugo naselje. Ipak, visok udio naselja koja su opstala ukazuje na uspješnu obranu Slavenskog Kraljevstva i sposobnost zadržavanja trajne naseljenosti istih. Razlika između županija je vidljiva, ali se razlikuju i razlozi nestajanja naselja. Dok su pojedini krajevi oko Sv. Ivana Zelina i uz tog rijeke Kupe očito opustošeni osmanskim provalama, u Varaždinskoj županiji su razlozi nestajanja naselja bili drugačiji. Uslijed opadanja osmanske opasnosti tijekom 17. stoljeća mnoga su naselja selila iz brdskih krajeva u nizine rijeka i potoka. Varaždinska županija većim je djelom obuhvaćala područje današnjeg Hrvatskog zagorja, u kojem se većina središta naselja nalazi u nizinama. Smatram kako je bolja sigurnosna situacija utjecala i na porast stanovništva, što je, kroz kasnija stoljeća, stanovnike natjeralo na preseljenje u nizine i krčenje nizinskih predjela gdje je obrada zemlje bila lakša, a kvaliteta iste viša. Posljedica takvog razvoja događaja vidljiva je i danas u gustoći naseljenosti sjevernih dijelova RH, u odnosu na ostale.

Vjerujem da je iz svega navedenog jasna važnost poreznih popisa iz 1598. za proučavanje socio-ekonomske povijesti Slavenskog Kraljevstva. Ovaj izvor ističe se svojim obujmom, ali i različitosti podataka koji omogućuju uvid u razne aspekte života Slavenskog Kraljevstva u ranom novom vijeku.

10. Sažetak na engleskom jeziku

Tax conscription of Slavonian Kingdom from 1598 is an important historical source for the social and economic history of the Slavonian Kingdom. By collecting data from the source and analyzing them, it is possible to determine the economic and demographic changes during the Ottoman wars. There were approximately 100.000 people living in 1598 on the territory of the Slavonian Kingdom. The kingdom itself was divided in three parts called counties (*županija*). The most populous was the Varaždin County, followed by the Zagreb County and the Križevci County. Ottoman attacks and looting were the key reason for the lesser density of Zagreb and Križevci County, since they were situated on the border with the Ottoman Empire. On the other hand, Varaždin County was somehow protected and had, therefore, higher density of population and better economic conditions during early modern period.

There were numerous social categories living on the territory of the Slavonian Kingdom, with serfs (*colonus*) and *inquilinus* as dominant. While two of the counties had higher population of serfs, the category called *inquilinus* was dominant social category in the Varaždin County. Most of other categories also lived in the said county, which had become the economic safe haven within the Slavonian Kingdom.

Position of women varied according to their social status. While approximately every fourth noble owner was a female, in lower social categories less women were counted as homeowners as every 10th homeowner was a female. Most of them were widows, who were either left with underage children, or were old and their children had already formed independent families.

Approximately 75% of settlements in Slavonian Kingdom still exist and are inhabited. The most apparent loss of settlements was experienced around Sveti Ivan Zelina and river Kupa valley. It was mostly the consequence of Ottoman raids and attacks. The loss of settlements in Varaždin County had other reasons, and the most important was the resettling of population from hills to the valleys. The soil in valleys was of better quality which was essential for the growth of population. Thus, while experiencing population growth, Varaždin County had at the same time lost a number of its ancient settlements.

Keywords: Tax, Conscription, 1598, Slavonian Kingdom, Varaždin County, Zagreb County, Križevci County, Social History, Economic History, Demography, Gender History

11. Izvori i bibliografija

Izvori

Adamček, Josip – Kampuš, Ivan. *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*. Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest. Zagreb, 1976, 370-567.

Bibliografija

Adamček, Josip. *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*. JAZU - Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Odjek za hrvatsku povijest - SNL. Zagreb, 1980.

Brgles, Branimir. *Ljudi, prostor i mijene. Susedgradsko i donjostubičko vlastelinstvo 1450.–1700*. Zagreb, 2019.

Budak, Neven. "Rudnik u Rudama kraj Samobora od XV. do kraja XVII. stoljeća." u *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 27, br. 1 (1994), 75-97.

Budak, Neven. *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku*. Sv. 1. Leykam international. Zagreb, 2007.

Despot, Zvonimir – Tatić, Danijel. *Seljačka buna Matije Gupca. Nova povijest 1573. Večernji list*. Zagreb, 2013, 211-212.

Feletar, Dragutin, ur. *Samobor, zemljopisno-povijesna monografija*. Samobor, 2011.

Heller, Georg, *Comitatus Zagrabensis A-L*. Sv.1. Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars and der Universität München, Serie A. München, 1980.

Heller, Georg, *Comitatus Zagrabensis M-Z*. Sv. 2. Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars and der Universität München, Serie A. München, 1980.

Hranj, Martina. *Varaždinska prezimena*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb, 2020.

Jurković, Ivan. "Osmanska ugroza, plemeniti raseljenici i hrvatski identitet." u *Povijesni prilozi* 31 (2006), 39-69.

- Kacijan, Antun. "Traganje za podrijetlom imena sela ludbreške Podravine (2)." u *Podravski zbornik* 11 (1985), 114-122.
- Kampuš, Ivan. "Popisi i obračuni dike u vrijeme Habsburgovaca 1572.-1596. Prilog gospodarskoj povijesti Slavonije." u *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 34-35-36, br. 1 (2004), 9-27.
- Kampuš, Ivan. "Javni tereti hrvatskih seljaka u razdoblju seljačke bune." u *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 5, br. 1 (1973), 79-91.
- Kampuš, Ivan. "Porezni popisi i obračuni dike u Varaždinskoj županiji u XVI. stoljeću." u *Historijski zbornik* 36 (1983), 41-11.
- Kaser, Karl. *Slobodan seljak i vojnik: Rana krajiška društva (1545-1754.)*. Sv. 1. Naprijed. Zagreb, 1997.
- Klaić, Vjekoslav. *Povijest Hrvata: od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća: knjiga peta: četvrto doba: vladavina kraljeva porodice Habsburga (1527- 1740)*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb, 1974.
- Klen, Danilo. "Valput u Istri." u *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 3 (1960), 297-329.
- Kruhek, Milan. "Rat za opstojnost Hrvatskoga Kraljevstva na kupskoj granici. Borbe za kaptolski kaštel u Sisku i druge utvrde na Kupi 1591- 1595. godine." u Ivo Goldstein et al, ur. *Sisačka bitka 1593*. Zagreb-Sisak, 1994, 33-66.
- Kruhek, Milan. *Krajiške utvrde i obrana Hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća*. HIP. Zagreb, 1995, 303-336.
- Marušić, Matko Matija. "Urbani krajolik i vlasnička topografija kasnosrednjovjekovnog Dubrovnika prema seriji Venditiones Cancellariae." u *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 41 (2017), 97-108.
- Mažuran, Ive. "Virovitica pod Turcima." u *Osječki zbornik* V (1956.), 121-132.
- Miletić, Drago. "Plemićki grad Kostel." u *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 11/12 (1994), 111-134.
- Pajur, Franjo. "Rakovečka crkva, župa i žitelji u prošlosti." u *Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu* 52, br. 3-4 (2019), 91-131.

- Petrić, Hrvoje. "Pokušaj rekonstrukcije ukupnog broj stanovnika Varaždinskog generalata i Križevačke županije od kraja 16. do početka 18. stoljeća." u *Podravina* 10, no. 19 (2011), 45-57.
- Petrić, Hrvoje. "Dolenci i Bezjaci. Prilog poznavanju hrvatskoslovenskih migracija u ranome novom vijeku." u *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 11, br. 22 (2012), 66-71.
- Petrić, Hrvoje. "Iz najstarije povijesti Srba u Podravini." u *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 15, br. 30 (2016), 199-212.
- Petrić, Hrvoje. "O Kranjcima u hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini od kraja 16. do početka 18. stoljeća. Prilog poznavanju slovensko-hrvatskih veza u ranome novom vijeku." u *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 18, br. 36 (2019), 30-47.
- Petrić, Hrvoje. "O najstarijim srpskim naseljavanjima i tzv. privatnim Vlasima u Kraljevini Slavoniji." u Damir Agičić – Drago Roksandić, ur. *Spomenica Josipa Adamčeka*. Zagreb, 2009, 95-144.
- Petrić, Hrvoje. "O nekim aspektima odnosa gospodarstva, ljudi i okoliša u sjevernom dijelu Križevačke županije i Varaždinskog generalata (Podravini) tijekom 17. stoljeća." u *Podravina: članak za multidisciplinarna istraživanja* 6, br. 11 (2007), 47-87.
- Petrić, Hrvoje. "O preseljavanju 'odbjeglih kmetov' u Varaždinski generalat. Prilog poznavanju ranonovovjekovnih migracija na dijelu prostora današnje sjeverozapadne Hrvatske." u *Historia Varasdiensis: časopis za varaždinsku povjesnicu* 1, br. 1 (2011), 55-86.
- Petrić, Hrvoje. "Prilog poznavanju etnokonfesionalnih promjena u Podravini u XVII. stoljeću." u *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin* 18 (2007), 277-300.
- Petrić, Hrvoje. "Trgovišta i stupanj urbanizacije u Slavonskoj krajini (Varaždinskom generalatu) i Križevačkoj županiji u 17. stoljeću." u *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 8, br. 15 (2009), 36-63.
- Piasek, Gustav – Piasek, Martina. "Varaždinsko zdravstvo u 17. stoljeću." u *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* 55, br. 1 (2004), 25-34.
- Stanić, Damir. "Neka obilježja iz povijesti hrvatskog pograničja u 16. stoljeću." u *Pro tempore* 5 (2008), 71-87.

- Štefanec, Nataša. "Demographic Changes on the Habsburg-Ottoman Border in Slavonia (c. 1570-1640)." u Marlene Kurz - Martin Scheutz – Karl Vocelka – Thomas Winkelbauer, ur. *Das Osmanische Reich und die Habsburger Monarchie in der Neuzeit*. R. Oldenbourg Verlag. Wien – München, 2005, 551-578.
- Štefanec, Nataša. "Plemstvo." u Lovorka Čoralić, ur. *U potrazi za mirom i blagostanjem Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*. Matica Hrvatska. Zagreb, 2013, 91-110.
- Štefanec, Nataša. "Struktura posjeda na zrinskim imanjima i porezni popisi Međimurja i okolice, c. 1550-c-1610." u Juraj Kolarić, ur. *Politička, društvena i kulturna djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj*. Čakovec, 2011, 13-26.
- Štefanec, Nataša. *Država ili ne. Ustroj Vojne Krajine 1578. godine i hrvatsko-slavonski staleži u regionalnoj obrani i politici*. Srednja Europa. Zagreb, 2011, 371-395.
- Štefanec, Nataša. *Heretik Njegova Veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*. Barbat. Zagreb, 2001.
- Vrbanus, Milan. "Preduvjeti za razvoj gospodarstva u Slavoniji krajem 17. i početkom 18. stoljeća." u Drago Roksandić i Damir Agičić, ur. *Spomenica Josipa Adamčeka*. Zagreb, 2009, 287-326.

Poveznice

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36090>

(Posjet 25.08.2021.)

<http://www.rodoslovlje.hr/istaknuta-vijest/znate-li-za-svoje-pretke-iz-1598-godine>

(Posjet 21.08.2021.)

Prilozi

Prilog 11.

Broj domaćinstava po županijama i statusu				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Koloni	960	3.602	3.491	8.053
Inkvilini	197	874	1.804	2.875
Predijalci	30	14	36	80
Plemići jednoselci	52	153	65	270
Libertini	10	74	346	430
Građani	38	116	166	320
Armalisti	0	13	5	18
Sluge	0	1	53	54
Vratari	0	0	36	36
Gornjaci	0	77	0	77
Rudari	0	25	0	25
Notari	0	11	0	11
Pastiri	0	0	9	9
Vrtlari	0	0	4	4
Kočijaši	0	0	5	5
Pekari	0	0	4	4
Stražari	0	0	3	3
Kuhari	0	0	3	3
Zvonari	0	0	3	3
Ključonoše	0	0	5	5
Klesari	0	0	1	1
Kaštelani	0	0	3	3
Glasnici	0	0	3	3
Poštari	0	0	3	3
Računovođe	0	0	1	1
Konjušari	0	0	1	1
Zarobljenici	0	0	2	2

Krojač	0	0	1	1
Postolar	0	0	1	1
Viši službenici	0	0	2	2
Ostali plemići	2	0	0	2
Gubavci	0	0	1	1
Tridesetničari	0	1	0	1
Valputi	0	0	1	1
Radnici na alodijima	0	0	1	1
Nenavedeno	1	22	17	40
Ukupno upisa	1.290	4.983	6.076	12.349

Prilog 12.

Postotak domaćinstava prema županijama i statusu				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Koloni	74,42%	72,29%	57,46%	65,21%
Inkvilini	15,27%	17,54%	29,69%	23,28%
Predijalci	2,33%	0,28%	0,59%	0,65%
Plemići jednoselci	4,03%	3,07%	1,07%	2,19%
Libertini	0,78%	1,49%	5,69%	3,48%
Građani	2,95%	2,33%	2,73%	2,59%
Armalisti	0,00%	0,26%	0,08%	0,15%
Sluge	0,00%	0,02%	0,87%	0,44%
Vratari	0,00%	0,00%	0,59%	0,29%
Gornjaci	0,00%	1,55%	0,00%	0,62%
Rudari	0,00%	0,50%	0,00%	0,20%
Notari	0,00%	0,22%	0,00%	0,09%
Pastiri	0,00%	0,00%	0,15%	0,07%
Vrtlari	0,00%	0,00%	0,07%	0,03%
Kočijaši	0,00%	0,00%	0,08%	0,04%
Pekari	0,00%	0,00%	0,07%	0,03%
Stražari	0,00%	0,00%	0,05%	0,02%
Kuhari	0,00%	0,00%	0,05%	0,02%

Zvonari	0,00%	0,00%	0,05%	0,02%
Ključonoše	0,00%	0,00%	0,08%	0,04%
Klesari	0,00%	0,00%	0,02%	0,01%
Kaštelani	0,00%	0,00%	0,05%	0,02%
Glasnici	0,00%	0,00%	0,05%	0,02%
Poštari	0,00%	0,00%	0,05%	0,02%
Računovođe	0,00%	0,00%	0,02%	0,01%
Konjušari	0,00%	0,00%	0,02%	0,01%
Zarobljenici	0,00%	0,00%	0,03%	0,02%
Krojač	0,00%	0,00%	0,02%	0,01%
Postolar	0,00%	0,00%	0,02%	0,01%
Viši službenici	0,00%	0,00%	0,03%	0,02%
Ostali plemići	0,16%	0,00%	0,00%	0,02%
Gubavci	0,00%	0,00%	0,02%	0,01%
Tridesetničari	0,00%	0,02%	0,00%	0,01%
Valputi	0,00%	0,00%	0,02%	0,01%
Radnici na alodijima	0,00%	0,00%	0,02%%	0,01%
Nenavedeno	0,08%	0,44%	0,28%	0,32%

Prilog 13.

Broj građana u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj građana	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Zagrebačka	Donja Stubica	Donja Stubica	12	25,53%
Zagrebačka	Susedgrad	Susedgrad	6	37,50%
Zagrebačka	Samobor	Samobor	53	63,10%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Jastrebarsko	45	100,00%
Križevačka	Ludbreg	Ludbreg	22	40,00%
Križevačka	Rasinja	Rasinja	16	100,00%
Varaždinska	Kostelgrad	Pregrada	8	42,11%
Varaždinska	Kostelgrad	Kostelgrad	13	13,98%
Varaždinska	Krapina	Krapina	82	32,28%

Varaždinska	Krapina	Sveti Križ Začretje	3	100,00%
Varaždinska	Lobor	Lobor	25	22,73%
Varaždinska	Vinica	Petrijanec	21	30,43%
Varaždinska	Vinica	Vinica	14	11,86%
		Ukupno	320	

Prilog 14.

Broja plemića armalista prema naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj armalista	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Zagrebačka	Susedgrad	Gornji Grad (Zagreb)	5	16,67
Zagrebačka	Susedgrad	Šašinovec	1	9,09%
Zagrebačka	Susedgrad	<i>Berdocz</i>	1	100,00%
Zagrebačka	Susedgrad	Gornja Drenova	1	9,09%
Zagrebačka	Susedgrad	Kaptol (Zagreb)	1	100,00%
Zagrebačka	Samobor	Samobor	4	4,76%
Varaždinska	Varaždin	Varaždin	5	5,32%

Prilog 15.

Broj rudara prema naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj rudara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Zagrebačka	Samobor	Samobor	25	29,76%

Prilog 16.

Broj gornjaka prema naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj gornjaka	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju

Zagrebačka	Susedgrad	Veliki Vrh (Zagreb)	4	100,00%
Zagrebačka	Susedgrad	<i>Nowo Zelcze</i>	5	100,00%
Zagrebačka	Susedgrad	Čučerje	18	94,74%
Zagrebačka	Ozalj	<i>Koruszy</i>	3	9,38%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Malunje	7	25,00%
Zagrebačka	Jastrebarsko	<i>Dworiany</i>	4	28,57%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Jurjevčani	4	18,18%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Vranov Dol	3	15,00%
Zagrebačka	Greben	Domovec	14	100,00%
Zagrebačka	Greben	Donji ili Gornji Kraljevec	8	72,73%
Zagrebačka	Greben	Šćepanje	7	58,33%

Prilog 17.

Broj libertina u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj libertina	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Zagrebačka	Susedgrad	Šenkovec	1	25,00%
Zagrebačka	Susedgrad	Zdenci Brdovečki	1	8,33%
Zagrebačka	Susedgrad	Gornji Laduč	1	20,00%
Zagrebačka	Susedgrad	Pušća	2	2,13%
Zagrebačka	Susedgrad	Kraj Donji	2	18,18%
Zagrebačka	Susedgrad	Blizno (Zagreb)	1	4,55%
Zagrebačka	Susedgrad	Oporovec (Zagreb)	1	11,11%
Zagrebačka	Susedgrad	<i>Zelkowiez</i>	1	11,11%
Zagrebačka	Susedgrad	Sesvetski Kraljevec	1	3,57%
Zagrebačka	Susedgrad	Budenec	1	11,11%
Zagrebačka	Susedgrad	Križevčec	1	25,00%
Zagrebačka	Susedgrad	Majkovec	1	7,69%
Zagrebačka	Samobor	Podvrh	4	80,00%

Zagrebačka	Samobor	Klokočevac Samoborski	4	20,00%
Zagrebačka	Samobor	Samoborski Otok	1	8,33%
Zagrebačka	Samobor	Slani Dol	1	12,50%
Zagrebačka	Samobor	Jarušje	1	11,11%
Zagrebačka	Samobor	-	1	100,00%
Zagrebačka	Samobor	Samobor	1	1,19%
Zagrebačka	Ozalj	Kupčina Žumberačka	1	1,56%
Zagrebačka	Ozalj	<i>Sypek</i>	1	1,92%
Zagrebačka	Ozalj	<i>Gradacz</i>	1	4,35%
Zagrebačka	Ozalj	Prekrižje Plešivičko	2	4,76%
Zagrebačka	Ozalj	Cvetković	1	1,96%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Volavje	5	13,51%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Malunje	8	28,57%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Jurjevčani	5	22,73%
Zagrebačka	Bisag	Mirkovec Breznički	2	33,33%
Zagrebačka	Byztrycza	Tugonica	3	21,43%
Zagrebačka	Byztrycza	Podgrade	2	20,00%
Križevačka	Ludbreg	Selnik	1	6,25%
Križevačka	Greben	<i>Iwanowcz</i>	1	20,00%
Križevačka	Mali Kalnik	Gornja ili Donja Rijeka	1	3,33%
Križevačka	Veliki Kalnik	Kalnik	1	1,67%
Križevačka	<i>Zenth</i> <i>Leoryncz</i>	Zenth Leoryncz	2	28,57%
Križevačka	<i>Zenth</i> <i>Leoryncz</i>	Lovrečka Varoš	1	25,00%
Križevačka	Vrbovec	Cerje	2	33,33%
Zagrebačka	Jastrebarsko	Donji Desinec	1	3,70%
Zagrebačka	Okić	Stupnički Obrež	1	100,00%
Zagrebačka	Okić	Gornja ili Donja Purgarija	1	7,14%
Zagrebačka	Okić	Brezovica	1	8,33%
Zagrebačka	Okić	Bratina	1	14,29%
Zagrebačka	Okić	Kupinečki Kraljevec	2	15,38%

Zagrebačka	Zelengrad	Rugvica	2	20,00%
Zagrebačka	Zelengrad	Bukevje	4	16,00%
Zagrebačka	Zelengrad	Ruča	1	16,67%
Zagrebačka	Božjakovina	Štakorovec	1	50,00%
Zagrebačka	Božjakovina	Otok Nartski	1	11,11%
Križevačka	<i>Nowygrad</i>	Lijevi Dubrovčak i Desni Dubrovčak	1	11,11%
Varaždinska	Krapina	Krapina	6	2,36%
Varaždinska	Krapina	Gregurovec	18	34,62%
Varaždinska	Krapina	<i>Oskowcz</i>	2	18,18%
Varaždinska	Krapina	Špičkovina	29	44,62%
Varaždinska	Krapina	Mirkovec	8	27,59%
Varaždinska	Krapina	Komor i <i>Nassenina</i>	16	32,65%
Varaždinska	Orehovica	Martinec	5	62,50%
Varaždinska	Lobor	Lobor	77	70,00%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Cerje Nebojse	24	100,00%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	<i>Zoteska</i>	5	6,49%
Varaždinska	Oštrc	stari grad Oštrc	4	9,30%
Varaždinska	Konjšćina (Selnica)	Završje Belečko	4	57,14%
Varaždinska	Konjšćina (Selnica)	Pomperovec	3	21,43%
Varaždinska	Zajezda	Zajezda	24	38,71%
Varaždinska	Gotalovec	Gotalovec	21	70,00%
Varaždinska	Vinica	<i>Brezt</i>	1	20,00%
Varaždinska	Vinica	Čalinec	2	40,00%
Varaždinska	Maruševec	Druškovec i Koškovec	14	100,00%
Varaždinska	Maruševec	Budislavec, Domitrovec, Vidovec,	24	25,00%

		<i>Domkocz, Črešnjevo, Maznowczy, Ladinec, Velkocz i Sveti Ilija</i>		
Varaždinska	Maruševec	Črešnjevo	1	20,00%
Varaždinska	Maruševec	Poljana Biškupečka, Beretinec i Trnovec	2	6,45%
Varaždinska	Varaždin	Doljan	4	50,00%
Varaždinska	Varaždin	Šemovec	16	29,63%
Varaždinska	Varaždin	Jalžabet	35	51,47%
Varaždinska	Varaždin	Varaždinske Toplice	1	100,00%

Prilog 18.

Broja slugu u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj sluga	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Zagrebačka	Ozalj	Ulica Hrnetić (Karlovac)	1	2,04%
Varaždinska	Cesargrad	<i>Plywschyak</i>	3	14,29%
Varaždinska	Cesargrad	Kraljevec na Sutli	1	1,09%
Varaždinska	Radakovo	Lučilnica Tomaševečka	2	13,33%
Varaždinska	Radakovo	<i>Myhalyeweczy</i>	1	10,00%
Varaždinska	Radakovo	Velika Erpenja	1	9,09%
Varaždinska	Veliki Tabor	Mali Tabor	5	2,14%
Varaždinska	Veliki Tabor	Miljana	1	3,85%
Varaždinska	Kostelgrad	<i>Superiori Lazetincz</i>	1	10,00%
Varaždinska	Kostelgrad	Pregrada	1	5,26%
Varaždinska	Kostelgrad	<i>Toztochyelo</i>	1	1,49%
Varaždinska	Krapina	<i>Bedeskowczy</i>	1	6,25%
Varaždinska	Krapina	Krapinske Toplice	2	1,57%
Varaždinska	Krapina	Martinišće	1	4,76%

Varaždinska	Krapina	Zabok	2	8,33%
Varaždinska	Lobor	Peršaves	1	12,50%
Varaždinska	Trakošćan	Benkovec	1	12,50%
Varaždinska	Trakošćan	Cvetlin	1	5,88%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Prigorec	1	0,98%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Ivanec	1	2,08%
Varaždinska	Ivanec s utvrdom Bela	Margečan	1	9,09%
Varaždinska	Ivanec s utvrdom Bela	Borkovec	1	5,26%
Varaždinska	Oštrc	Oštrc	2	4,65%
Varaždinska	Oštrc	Turnišće	1	20,00%
Varaždinska	Oštrc	Donja Batina	1	12,50%
Varaždinska	Konjšćina (Selnica)	Konjšćina (Selnica)	8	9,88%
Varaždinska	Belec	Belec	1	9,09%
Varaždinska	Vinica	Vinica	4	3,39%
Varaždinska	Maruševec	Maruševec	1	0,85%
Varaždinska	Varaždin	Otochez, Martijanec, Vrbanovec i Novakovec	4	3,70%
Varaždinska	Varaždin	Leštakovec	1	2,94%

Prilog 19.

Broj vrataru u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj vrataru	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cesargrad	<i>Petelozlawczy</i>	1	10,00%
Varaždinska	Cesargrad	<i>Plywschyak</i>	2	9,52%
Varaždinska	Cesargrad	Kraljevec na Sutli	1	1,09%
Varaždinska	Cesargrad	Prosenik	2	8,70%
Varaždinska	Cesargrad	<i>Wochy Potok</i>	1	10,00%
Varaždinska	Cesargrad	<i>Domowczy</i>	1	3,85%
Varaždinska	Radakovo	Radakovo	1	8,33%

Varaždinska	Kostelgrad	<i>Toztochyelo</i>	1	1,49%
Varaždinska	Krapina	Krapina	4	1,57%
Varaždinska	Kostelgrad	Kostelgrad	1	1,08%
Varaždinska	Orehovica	Prigorec	1	0,98%
Varaždinska	Trakošćan	Viletinec	1	14,29%
Varaždinska	Trakošćan	Klenovnik	1	5,00%
Varaždinska	Trakošćan	Gornja Višnjica	1	10,00%
Varaždinska	Trakošćan	Mali Gorenc	2	22,22%
Varaždinska	Trakošćan	Purga Bednjanska	2	22,22%
Varaždinska	Trakošćan	<i>Verbna</i>	2	14,29%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Margečan	1	9,09%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Lepoglava	1	2,50%
Varaždinska	Oštrc	<i>Gerenchary</i>	2	40,00%
Varaždinska	Oštrc	Repno	3	3,41%
Varaždinska	Konjšćina	Konjšćina (Selnica)	1	1,23%
Varaždinska	Belec	Belec	3	27,27%

Prilog 20.

Broja notara u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj notara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Zagrebačka	Susedgrad	Dobrodol	3	100,00%
Zagrebačka	Ozalj	Prekrižje Plešivičko	8	19,05%

Prilog 21.

Broj pastira u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj pastira	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cesargrad	<i>Domowczy</i>	1	3,85%

Varaždinska	Trakošćan	Purga Bednjanska	2	22,22%
Varaždinska	Oštrc	Repno	1	1,14%
Varaždinska	Belec	Belec	4	36,36%
Varaždinska	Varaždin	Štefanec Bartolovečki	1	4,17%

Prilog 22.

Broj kočijaša u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj kočijaša	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Radakovo	<i>Myhalyeweczy</i>	1	10,00%
Varaždinska	Radakovo	Radakovo	1	8,33%
Varaždinska	Radakovo	Gorkovec	1	1,64%
Varaždinska	Kostelgrad	<i>Toztochyelo</i>	1	1,49%
Varaždinska	Krapina	Zabok, Komor, Hum Zabočki, Brezova i <i>Beleyczy</i>	1	1,64%

Prilog 23.

Broj ključonoša u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj ključonoša	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Krapina	Krapina	1	0,39%
Varaždinska	Trakošćan	Cvetlin	1	5,88%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Vitešinec	1	20,00%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Sestranec (Lepoglava)	1	3,85%
Varaždinska	Oštrc	Repno	1	1,14%

Prilog 24.

Broj vrtlara u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj vrtlara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Kostelgrad	<i>Toztochyelo</i>	4	5,97%

Prilog 25.

Broj kuhara u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj kuhara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cesargrad	Kraljevec na Sutli	1	1,09%
Varaždinska	Trakošćan	Gornja Višnjica	1	10,00%
Varaždinska	Trakošćan	Cvetlin	1	5,88%

Prilog 26.

Broj pekara u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj pekara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Radakovo	Gorkovec	1	1,64%
Varaždinska	Krapina	Krapina	1	0,39%
Varaždinska	Kostelgrad	Kostelgrad	1	1,08%
Varaždinska	Belec	Belec	1	9,09%

Prilog 27.

Broj stražara u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj stražara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cesargrad	<i>Domowczy</i>	1	3,85%
Varaždinska	Krapina	Krapina	2	0,79%

Prilog 28.

Broj zvonara u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj zvonara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cesargrad	Kraljevec na Sutli	1	1,09%
Varaždinska	Trakošćan	<i>Parochia</i>	1	33,33%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	<i>Zamersye</i>	1	12,50%

Prilog 29.

Broj kaštelana u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj kaštelana	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cezargrad	Prosenik	1	4,35%
Varaždinska	Radakovo	Gorkovec	1	1,64%
Varaždinska	Varaždin	Sračinec, <i>Zrepychiar</i> , <i>Zwybowczy</i> , <i>Sabnyk</i> , <i>Zent Bertalam</i> , Gornji Kneginec i Donji Kneginec	1	0,58%

Prilog 30.

Broj glasnik u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj glasnika	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Krapina	Krapina	1	0,39%
Varaždinska	Krapina	Petrovsko	1	4,17%
Varaždinska	Lobor	<i>Kwyancy</i>	1	25,00%

Prilog 31.

Broj poštara u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj poštara	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cesargrad	<i>Plywschyak</i>	1	4,76%
Varaždinska	Veliki Tabor	Veliki Tabor	1	0,72%
Varaždinska	Oštrc	Veleškovec	1	50,00%

Prilog 32.

Broj zarobljenika u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj zarobljenika	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Križevačka	Rakovec	Dvorišće	2	20,00%

Prilog 33.

Broj viših službenika u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj viših službenika	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Kostelgrad	<i>Superiori</i> <i>Lazetincz</i>	1	10,00%
Varaždinska	Krapina	Krapinske Toplice	1	0,79%

Prilog 34.

Broj ostalih plemića u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj ostalih plemića	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Varaždinska	Cesargrad	<i>Plywschyak</i>	1	4,76%
Varaždinska	Veliki Tabor	Veliki Tabor	1	0,72%

Prilog 35.

Broj ostalih u naseljima					
Status	Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Klesari	Varaždinska	Trakošćan	Meljan	1	10,00%
Računovođe	Varaždinska	Kostelgrad	<i>Villa Erpennya</i>	1	7,14%
Konjušari	Varaždinska	Radakovo	Gorkovec	1	1,64%
Krojači	Varaždinska	Konjšćina (Selnica)	Konjšćina (Selnica)	1	1,23%
Postolari	Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Sestranec (Lepoglava)	1	3,85%
Tridesetničari	Zagrebačka	Samobor	Samobor	1	1,19%
Festeri	Varaždinska	Kostelgrad	Kostelgrad	1	1,08%
Valputi	Varaždinska	Lobor	<i>Ochinowczy</i>	1	20,00%
Radnici na alodijima	Varaždinska	Oštrc	Veleškovec	1	50,00%

Prilog 36.

Broj domaćinstava s nenavedenim statusom u naseljima				
Županija	Vlastelinstvo	Naselje	Broj	Postotak od ukupnog broja domaćinstava u naselju
Križevačka	Rakovec	Dropčevac	1	50,00%
Varaždinska	Krapina	Mirkovec	1	3,45%
Varaždinska	Krapina	Špičkovina	1	1,54%
Varaždinska	Orehovica	Orehovica	6	28,57%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Lovrečan	3	14,29%

Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Vuglovec	1	3,57%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Stažnjevec	1	9,09%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Tužno	3	12,00%
Varaždinska	Ivanec s dvorcem Belom	Ivanec	1	2,08%
Zagrebačka	Susedgrad	Kraj Donji	2	18,18%
Zagrebačka	Susedgrad	Šenkovec	1	25,00%
Zagrebačka	Susedgrad	Ključ Brdovečki	1	5,56%
Zagrebačka	Susedgrad	Donji Laduč	6	46,15%
Zagrebačka	Susedgrad	Prigorje Brdovečko	4	57,14%
Zagrebačka	Susedgrad	Zaprešić	2	4,08%
Zagrebačka	Samobor	Celine	2	100,00%
Zagrebačka	Samobor	Bukovac Svetojanski	1	25,00%
Zagrebačka	Bukovec	Hrnjanec	1	9,09%
Zagrebačka	Zelina	Donje Orešje	1	7,69%
Zagrebačka	Zelina	Jertovec	1	6,25%

Prilog 37.

Udio Zagrebačkog kaptola u vlasništvu				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Broj domaćinstava	55	566	102	723
Postotak domaćinstava u vlasništvu Kaptola	4,26%	11,36%	1,68%	5,85%

Prilog 38.

Broj domaćinstava prema spolu vlasnika				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Muškarci	818	3227	5007	9052
Žene	340	862	547	1749
Nepoznati spol	53	191	32	276
Ukupno	1211	4280	5586	11077

Prilog 39.

Udio žena i muškaraca u privatnom vlasništvu				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Muškarci	67,55%	75,40%	89,63%	81,72%
Žene	28,08%	20,14%	9,79%	15,79%

Nepoznati spol	4,38%	4,46%	0,57%	2,49%
----------------	-------	-------	-------	-------

Prilog 40.

Udio žena u vlasništvu			
Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
26,36%	17,30%	9,01%	14,16%

Prilog 41.

Broj udovica među vlasnicama posjeda				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Broj	110	163	366	639
Udio udovica među vlasnicama posjeda	32,35%	18,91%	66,91%	36,54%

Prilog 42.

Broj supruga među vlasnicama posjeda				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Broj	148	635	31	814
Udio supruga među vlasnicama posjeda	43,53%	73,67%	5,67%	46,54%

Prilog 43.

Broj žena vlasnica koje nisu navedene ni kao udovica ni kao nečije žene				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Broj	82	64	150	296
Udio među vlasnicama posjeda	24,12%	7,42%	27,42%	16,92%

Prilog 44.

Žene vlasnice u Križevačkoj županiji			
Ime	Prezime	Bračni status	Broj domaćinstava
Anna	Keczer	udovica	44
Caterina	Keczer	supruga	3
Anna	Keczer	supruga	9
Caterina	Hassady	udovica	7
Vrssula	Hassady	udovica	7
Barbara	Hassady	supruga	8
Mariana	Allapy	supruga	34
Margaretha	Allapy	supruga	16
Barbara	Allapy	udovica	20
Barbara	Alapy	-	10

Anna Maria	Vngnad	supruga	90
Magdalena	Keczer	supruga	21
Anna Susana	Castellanffy	-	16
Vrsula	Castellanffy	udovica	5
Sophia	Kerechyny	-	8
Sophia	Zermegh	supruga	4
Anna	Istuanichke	-	1
Dorothea	Benkowya	-	2
Barbara	Gegachycza	-	1
-	Dragchewych	udovica	2
-	Nagalych	udovica	1
Dorothea	-	-	1
Martha	Orehowecky	supruga	3

Prilog 45.

Žene vlasnice u Zagrebačkoj županiji			
Ime	Prezime	Bračni status	Broj domaćinstava
Barbara	Allapy	-	4
Marianna	Allapy	supruga	2
Margaretha	Allapy	supruga	1
Maria	Wngnad	supruga	363
Dorothea	Konzky	supruga	123
Anna	Lobohar	supruga	12
Sussana	Rathkay	supruga	36
Urssula	Rathkay	udovica	6
Magdalena	Scyitaroczy	supruga	15
Sophia	Kerechiny	udovica	49
Sophia	Kerecheny	-	51
Helena	Raskay	supruga	3
Catharina	Raskay	supruga	1
Elisabeth	Raskay	supruga	2
Dorothea	Seraphin	supruga	3
Sophia	Vrnoczy	supruga	8
Catharina	Brythwych	udovica	2
Potentia	Brythwych	udovica	2
Helena	Antolkowych	-	8
Susanna	Petheo	udovica	16
Margaretha	Banydworz	supruga	3
Vrsula	Mernyawchych	supruga	10
Barbara	Mernyawchych	-	3
Margareta	Bwkowachky	udovica	11
Sophia	Zermegh	supruga	13
Anna Susanna	Castellanffy	-	23
Hester	Berzay	-	12

Margareta	Tahy	udovica	5
Cristina	Pezery	supruga	4
Anna	Chernokczy	supruga	5
Barbara	Chernkoczy	supruga	3
Dorothea	Chernkoczy	supruga	2
Zthanycze	-	udovica	12
<i>Domina</i>	-	supruga	1
Sophia	Sthubiczay	udovica	2
Anna	Kasnar	supruga	3
Catharina	Sapharich	supruga	2
Anna	Palffy	supruga	1
Dorothea	Ztholnikowych	supruga	2
Barbara	Thomassowych	supruga	2
Helena	Mykwlychna	supruga	2
Magdalena	Selec	supruga	2
Helena	Ztanych	supruga	2
Catarina	Lydwaych	udovica	1
Vrsule	Siskynych	supruga	1
Helena	Mykwlychna	supruga	3
-	Woykffy	udovica	3
Catarina	Gergurychka	-	1
Helena	Nezpessy	supruga	2
Anna	Myhanowych	-	3
Barbara	Karnichych	-	1
Magdalena	Telecz	supruga	3
Helena	Tremzka	-	3
Dorothea	Plenar	-	1
Barbara	Skarycza	supruga	2
Dorothea	Brada	supruga	3
Margaretha	Pezery	-	3

Prilog 46.

Žene vlasnice u Varaždinskoj županiji			
Ime	Prezime	Bračni status	Broj domaćinstava
Barbara	Alapy	-	112
Anna	Konzky	-	26
-	Keczer	-	51
Ursula	Rathkay	udovica	22
Magdalena	Petheo	udovica	50
Elena	Petheo	udovica	51
Anna	Castellanfy	-	18
-	Herkffy	udovica	8
Catherina	Gubassoczy	udovica	3
Catherina	Gubassoczy	udovica	1

-	Bradach	udovica	68
-	Wragowich	udovica	39
-	Tremecz	udovica	24
-	Niary	udovica	13
-	Ruchich	udovica	4
Anna	Keczaer	-	5
-	Merkowczy	udovica	2
-	Dobrossewych	udovica	5
Barbara	Gerdanowych	supruga	1
-	Ztanissa	udovica	1
-	Schitaroczy	-	2
-	Kwrtych	udovica	1
-	Bwzyakowych	udovica	9
-	Pawlowych	-	6
Catherina	Kozlokarych	supruga	4
-	Ferenchich	udovica	1
Martha	Fidrych	udovica	1
Elena	Kys	udovica	1
Catha	Ferenchich	udovica	1
Elena	Kossutich	udovica	1
-	Jambrekowych	udovica	1
Magda	Chychyek	udovica	1
-	Bosnych	udovica	1
Anna	Horwath	udovica	6
Elena	Sebastianych	udovica	1
-	Byssay	udovica	1
-	Kwrtych	-	5

Prilog 47.

Broj ženskih i muških domaćinstava				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Ženska domaćinstva	69	217	326	612
Muška domaćinstva	1.220	4.766	5.750	11.736
Ostala domaćinstva	1	0	0	1
Postotak muških domaćinstava	94,57%	95,65%	94,63%	95,04%
Postotak ženskih domaćinstava	5,35%	4,35%	5,37%	4,96%
Postotak ostalih domaćinstava	0,08%	0,00%	0,00%	0,01%

Prilog 48.

Broj ženskih domaćinstava prema županijama i statusu

	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Koloni	40	100	124	264
Inkvilini	19	99	177	295
Predijalci	2	0	1	3
Plemići jednoselci	3	4	8	15
Libertini	0	6	0	6
Građani	5	7	14	26
Vratari	0	0	1	1
Gornjaci	0	1	0	1
Pastiri	0	0	1	1

Prilog 49.

Postotak ženskih domaćinstava prema županijama i statusu				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Koloni	4,17%	2,78%	3,55%	3,28%
Inkvilini	9,64%	11,33%	9,81%	10,26%
Predijalci	6,67%	0,00%	2,78%	3,75%
Plemići jednoselci	5,77%	2,61%	12,31%	5,56%
Libertini	0,00%	8,11%	0,00%	1,40%
Građani	13,16%	6,03%	8,43%	8,13%
Vratari	-	-	2,78%	2,78%
Gornjaci	-	1,30%	-	1,30%
Pastiri	-	-	11,11%	11,11%

Prilog 50.

Postotak ženskih domaćinstava prema županijama i statusu u odnosu na sva upisana ženska domaćinstva				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Koloni	57,97%	46,08%	38,04%	43,14%
Inkvilini	27,54%	45,62%	54,29%	48,20%
Predijalci	2,90%	0,00%	0,31%	0,49%
Plemići jednoselci	4,35%	1,84%	2,45%	2,45%
Libertini	0,00%	2,76%	0,00%	0,98%
Građani	7,25%	3,23%	4,29%	4,25%
Vratari	0,00%	0,00%	0,31%	0,16%
Gornjaci	0,00%	0,46%	0,00%	0,16%
Pastiri	0,00%	0,00%	0,31%	0,16%

Prilog 51.

Udio udovica u broju domaćinstava koje vode žene				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Udovice	4	26	290	320

Ne udovice	65	191	36	292
Postotak udovica	5,80%	11,98%	88,96%	52,29%
Postotak ne udovica	94,20%	88,02%	11,04%	47,71%

Prilog 52.

Broj postojećih naselja prema županijama				
	Križevačka	Zagrebačka	Varaždinska	Ukupno
Broj naselja koja su opstala	110	382	230	722
Broj naselja koja nisu opstala	26	129	76	231
Postotak naselja koja su opstala	80,88%	74,76%	75,16%	75,76%
Postotak naselja koja nisu opstala	19,12%	25,24%	24,84%	24,24%
Ukupan broj naselja	136	511	306	953

Prilog 53.

Broj ubiciranih naselja u vlastelinstvima Križevačke županije					
Vlastelinstvo	Broj ubiciranih naselja	Broj ne ubiciranih naselja	Ukupan broj naselja	Postotak ubiciranih naselja	Postotak ne ubiciranih naselja
Bisag	4	2	6	66,67%	33,33%
Dubovec	11	3	14	78,57%	21,43%
Rakovec	5	0	5	100,00%	0,00%
Zent Leoryncz	3	1	4	75,00%	25,00%
Rasinja	1	0	1	100,00%	0,00%
Čanjevo	8	0	8	100,00%	0,00%
Gradec	3	0	3	100,00%	0,00%
Đelekovec	8	0	8	100,00%	0,00%
Kuzminec	3	0	3	100,00%	0,00%
Greben	4	1	5	80,00%	20,00%
Mali Kalnik	3	0	3	100,00%	0,00%
Gušćerovec	22	5	27	81,48%	18,52%
Ludbreg	16	6	22	72,73%	27,27%
Veliki Kalnik	3	1	4	75,00%	25,00%
Novigrad	8	0	8	100,00%	0,00%
Vrbovec	8	0	8	100,00%	0,00%
Neraspoređeno	15	5	20	75,00%	25,00%

Prilog 54.

Broj ubiciranih naselja u vlastelinstvima Zagrebačke županije					
Vlastelinstvo	Broj ubiciranih naselja	Broj ne ubiciranih naselja	Ukupan broj naselja	Postotak ubiciranih naselja	Postotak ne ubiciranih naselja
Donja Stubica	22	7	29	75,86%	24,14%

Gornja Stubica	12	9	21	57,14%	42,86%
Susedgrad	133	38	171	77,78%	22,22%
Samobor	54	11	65	83,08%	16,92%
Ozalj	14	4	18	77,78%	22,22%
Okić	42	8	50	84,00%	16,00%
Jastrebarsko	25	1	26	96,15%	3,85%
Bukovec (Zelinski)	9	8	17	52,94%	47,06%
Psarjevo (Donje)	5	5	10	50,00%	50,00%
Zelina	25	7	32	78,13%	21,88%
Bisag (Zelina)	5	5	10	50,00%	50,00%
Hum(Breznički)	9	2	11	81,82%	18,18%
<i>Greben</i>	14	9	23	60,87%	39,13%
Sušobreg	2	2	4	50,00%	50,00%
Bistrica (Marija Bistrica)	8	17	25	32,00%	68,00%
Kosnica	9	1	10	90,00%	10,00%
Božjakovina	17	1	18	94,44%	5,56%
Neraspoređeni	7	0	7	100,00%	0,00%

Prilog 55.

Broj ubiciranih naselja u vlastelinstvima Varaždinske županije					
Vlastelinstvo	Broj ubiciranih naselja	Broj ne ubiciranih naselja	Ukupan broj naselja	Postotak ubiciranih naselja	Postotak ne ubiciranih naselja
Ivanec s dvorcem Belom	21	10	31	67,74%	32,26%
Cesargrad	32	13	45	71,11%	28,89%
Radakovo	6	1	7	85,71%	14,29%
Veliki Tabor	4	4	8	50,00%	50,00%
Kostelgrad	3	4	7	42,86%	57,14%
Krapina	29	9	38	76,32%	23,68%
Orehovica	6	6	12	50,00%	50,00%
Loborgrad	5	5	10	50,00%	50,00%
Trakošćan	28	16	44	63,64%	36,36%
Oštrc	8	1	9	88,89%	11,11%
Selnica (Konjšćina)	9	2	11	81,82%	18,18%
Varaždin	19	4	23	82,61%	17,39%
Zaježda	1	1	2	50,00%	50,00%
Vinica	23	11	34	67,65%	32,35%
Belec	5	5	10	50,00%	50,00%
Gotalovec	6	1	7	85,71%	14,29%
Maruševec	13	3	16	81,25%	18,75%